de ovend

Stellingwarfs tiedschrift

35e jaorgaank no. 3
juni 2007

Kolofon

De Ovend wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer in et jaor over de heerd bi'j de leden/ab. In dit blad verschienen bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge.

Redaktie	Koosje Hornstra, Jimmy Visser en Jannes Westerhof
Buro-redakteur	Sietske Bloemhoff
Zetwark	Trijnie Telkamp
Omslag	Sietske Bloemhoff
Drok	Van der Meer, Oosterwoolde
Administraosie	Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Willinge Prinsstraote 10, 8421 PE Berkoop/ Oldeberkoop till. (0516) 451108, fax 451109
E-mail	info@stellingwarfs.nl
Webstee	www.stellingwarfs.nl
Lidm./Ab.	€ 12,50 in et jaor
Losse nommers	€ 2,50

ISSN 0166-7351

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

INHOOLD

Koosje Hornstra	*Et veuroffien*	2
Koosje Hornstra	*Even praoten mit Anne Doornbos en Jan Germs*	3
Van de redaktie	*Jaorvergeerdering Stellingwaver Schrieversronte plezierig en toekomstgericht*	7
W. Hoekstra	*1891: Enquête Veendelijen*	9
Anne J. van der Helm	*Geschiedenis van Langedieke en Makkinge begint eerder*	15
Van de redaktie	*Zin of Onzin?*	21
Redaktie	*Krummelties*	23
Van de redaktie	*Tomke veur de twiede keer in et Stellingwarfs*	24
Et kroontien	*Martin Oostra*	26
Lily Köhler	*Liefhebben*	28
Bert Schapelhouman	*Dát vien ik now een mooi boek*	29
Titia Dorine Bijwaard	*Straolende zunne over oons dörp*	30
Van de redaktie	*Streektaelkonfereensie*	31
W.H. de Vries	*Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j*	32

Foto's *foto omslag, blz. 5, 7, 8, 31 Sietske Bloemhoff*
blz. 9, 10 W. Hoekstra
blz. 16-17 Het Utrechts Archief
blz. 32 archief W.H. de Vries

Foto omslag *Sund oflopen 24 meie kan Stellingwarf bi'j de opknapte Bekhofschaans bi'j Berkoop weer goed bescharmd wodden tegen geveer.*

Koosje Hornstra Et veuroffien

Oflopen winter hewwe mit negen meensken onder anvietering van Ate Mulder doende west mit een vervolg op 'e kursus *Kreatief Schrieven*. De eerste aovend ston onder leiding van Tine Bethlehem uut Liwwadden, waor as we al twie keer eerder les van had hadden. Die aovend hewwe praot over oons favoriete genre boeken en daor kregen we ok een opdracht veur mit naor huus.
De veerdere kursus hebben om de beurt ien of twie personen de leiding had en een opdracht mitgeven. Zo hewwe onder meer doende west mit et schrieven over kleuren en gevulens, we hebben een kolderverhael maekt, hebben astrologieboeken uut de biebeltheek haeld en oonze kerakters d'r uut verwarkt en bin een verhael begonnen mit allemaole dezelde beginzin: "Et was wikkerdewik...." en dat ophoolt mit de zin: "En dat was dan de klapper van de dag..." Een verhael vertellen n.a.v. een kraantefoto leverde ok hiel verrassende risseltaoten op.
Et was altied kot dag zo om de veertien daegen, en vaeke mos et verhael dan nog op de maendag ofmaekt wodden as we aovens kursus hadden. Mar ik vien et altied weer een klein wonder wat as d'r dan toch weer uut oonze pennen (of uut de komputer) op pepier komt. Jim zullen d'r now en dan wel wat van weerommevienen in *De Ovend*.
Op kantoor vunnen we een foolder van *Taol anTaofel*, een pergramme mit proza-poëzie-zang-muziek en lekker eten. Dat leek alle kursisten een mooie ofsluting van et seizoen en dus hewwe kaorten besteld veur 25 meert in Hotel-Restaurant De Klokbeker in Norg. Die daegen wo'n orgeniseerd deur Het Drentse Boek. Meer over die daegen lezen jim veerderop in dit nommer van *De Ovend*.
We zollen mekere om tien ure treffen bi'j Et Witte Huus in Donkerbroek om dan saemen veerder te reizen om d'r op 'e tied te wezen, aanders konnen we niet bi'j mekeer zitten. Om kwat over tiene weren d'r twieje nog niet. Had iene vergeten dat et zoemertied was (die kwam laeter op eigen gelegenhied) en de aander wodde deur zien vrouw brocht. In Norg zat de volgauto nog aachter mi'j, mar doe wi'j et plein opdri jden bi'j De Klokbeker was die auto nargens te bekennen. Dus mar naor binnen om de kaorten op te haelen en te betaelen en now en dan naor buten om te kieken waor as ze bleven en tassies op de stoelen holen. Dat was ok wel neudig, want de zael kwam goed vol te zitten.
Krek veur 11 ure weren ze d'r toch en konnen we saemen genieten van een prachtig pergramme.
De prissentaosie was in hanen van Martin Koster en Anne Doornbos. Laestnuumde las gedichten veur uut zien ni'je bundel *Een eerder laand*, waorvan inkelde gedichten deur Martije Lubbers op muziek zet weren en die ze zels ok zong op een betien jazz-aachtige meniere. Ze begeleidde heurzels op een elektronisch orgel Daornao vertelde Jan Germs kotte verhaelen. Nao de chili-con-carne was d'r van alle drie middags nog een optreden.
We hebben et d'r op de weerommereize in de auto over had, dawwe zoks in de Stellingwarven toch ok es orgeniseren mossen. Hewwe in oonze streken niet een goed Stellingwarfs happien dawwe d'r dan bi'j opeten kunnen? Moej'm netuurlik wel kommen te luusteren!

Koosje Hornstra

Even praoten mit Anne Doornbos en Jan Germs

Zoas al in Et Veuroffien angeven is, is oonze kursusgroep *Kreatief Schrieven* naor *Taol an Taofel* in Norg west. Daor hewwe een optreden mitmaekt van de schrievers Anne Doornbos en Jan Germs uut Drenthe. Et leek de redaktie van *De Ovend* wel aorig om es naoder kennis te maeken mit kollega's van de naoburige perveensie en beide mannen weren daor geern toe bereid.

Anne Doornbos, de ni'je veurzitter van stichting *Huus van de Taol*, is een drok bezet man. Mar al die dingen dot hi'j mit liefde, want hi'j is graeg zinvol veur de maotschoppi'je doende. Hi'j beschouwt himzels wel wat as een rolmedel. Een man die in zien pesisie toch zo vule meugelik Drents praot, die dat belangriek vint.
Anne Doornbos is in 1948 geboren op Erica in et zuudoosten van Drenthe en hi'j gruuide op op de boerkeri'je van zien oolden. Nao de HBS studeerde hi'j in Grunningen en Nijmegen. Hi'j warkte in et jongerenwark in Emmercompas en Emmen en was direkteur van een welzijnsinstelling in 't Vene (Frieslaand), waor as hi'j overstapte naor de gemiente. Hi'j is now gemientesiktaoris van de gemiente Noordenveld en woont in Een.

In Drenthe kenden ze tot dit veurjaor verschillende orgenisaosies die mit de streektael doende weren. Vanof meert bin die bi'jmekeer gaon onder de naeme *Huus van de taol*. Dit ni'je huus is bouwd op de fonnementen van:
- De Stichting *Oeze Volk*. die al meer as vuuftig jaor *Oeze Volk*, maondblad in de Drentse taol, uutgeft.
- De Stichting *Het Drentse Boek* in Zuudwoolde, die al meer as vuventwintig jaor uutgever is van boeken in et Drents en boeken in et Nederlaans die as wat mit Drenthe te maeken hebben. Daornaost geft de stichting et Drents letterkundig tiedschrift *Roet* uut dat ok al weer 28 jaor verschient.
- De stichting *Drentse Taol*. In dit centrum veur tael en letterkunde kuj' alles te weten kommen wat mit et Drents van doen het en men zorgt daor veur tal van kursussen en lezings veur oolde en ni'je Drenten en veur lesmateriaol op de schoelen.

Het Drentse Boek en *Drentse Taol* warkten de laeste jaoren al vule saemen. Zo zorgden ze veur de Drentse Boekeweke, gavven de Drentse Boekekraante uut en ok de *Taolkraant* is 'een mandielige oetgave' van heur beide.
De tiedschriften *Oeze Volk* en *Roet* blieven verschienen en de redakties blieven ok zelsstanig.
Veurlopig zullen de Drenten dan ok niet al te vule marken van alle veraanderings. Alle (14) bestuursleden van de oolde stichtings kommen in et algemiene bestuur van de ni'je stichting *Huus van de Taol*. Op den duur zullen d'r wel wat minder meensken in et bestuur kommen. Et daegeliks bestuur bestaot uut vuuf personen, veurzitter is Anne Doornbos.
De orgenisaosie liekt wel wat op oonze Schrieversronte, die o.e. as veurbeeld diend het, want naost de ni'je stichting blift de stichting *Het Drentse Boek* bestaon. Beide stichtings hebben dezelde bestuursleden, zoas dat bi'j de Schrieversronte en et Boekefoons ok et geval is.
De perveensie wol eerst bezunigen, mar daor hebben de oolde stichtings heur tegen verzet en et risseltaot is dat de ni'je stichting haost 100.000 euro meer krigt. En de perveensiaole staoten hebben ok nog es uutspreuken dat de streektael een belangriek levend kultuurgoed is, dat et weerd is om steund te wodden. Et moet dus wel goed kommen mit de tael in Drenthe.

Hi'j schrift sund zien dattiende, doe hi'j op et lyceum in Emmen een alternetieve schoelekraante oprichtte. Et begon mit gedichten en teksten veur schoele- en jeugdverieningskabberet in et Nederlaans. Laeter schreef hi'j kolumns veur een huus-an-huuskraante en was oprichter en tien jaor laank tekstschriever en speuler van et Heerenveens Amteners Kabberet.
Sund een jaor of tiene schrift Anne Doornbos in et Drents kotte verhaelen, gedichten en kolumns.
Naost veurzitter van et *Huus van de Taol* is hi'j volmacht van et *Nei Drèents Geneutschap* en siktaoris van de stichting *Drentse Muziek Maatschappij.*
In zien gedichten bin de verbunnenhied van meensken mit et laandschop en et verglieden van de tied belangrieke thema's. Mit zien tael perbeert hi'j 'de baanders van de tied' op een kiertien te zetten, waordeur de lezer een ogenblik zicht krigt op *Een eerder laand*, de titel van zien dichtbundel. An et aende van meert is die bundel uutkommen en op de dag van *Taol an Taofel* in Norg het Doornbos d'r uut veurlezen.

Olde kat

End meert, de eerste veurjaorsdag is laot.
Vandaog heb ik mien kat begraven in de tuun.
De hazelaor bluit amperan, lichtgruun
Schemert nei leven uut het olde zaod.

In 't end dee elke aodemhaoling hum nog zeer.
Wij hebt hum zachies deellegd in de deus,
die e de leste tied as vaste slaopstee keus.
Hij was zo old en ziek, het gung niet meer.

Ik weet, het was een kat, maor ik vuul hoe
met het gestaoge klimmen van mien jaoren
ok klein verdriet het veurige verzwaoren
komp. Een kammeraod, vriendin, mien va en moe.

Opteld verlies, vanneis gevuuld gemis,
mak dat het huus zo leeg en ienzaom is.

Uut: ***Een eerder laand***, gedichten, Anne Doornbos

Een eerder laand

Een laote vogel zingt veur 't leste licht.
De es bolt onder het begunnend duuster.
Ophoogd verleden as mysterie huust der
gelaogd beneden. De eerdse boeken ligt

te wachten op de lezer van de tieden.
Het traoge zuken, het laand ontdaon
en weerloos wachtend op het omslaon,
veurzichtig omslaon van de bladzieden.

De boom as stille wachter langs de kaant
draogen deur de grond die iens oons dreug
en opnemp ooit as een verleuren zeun

die niet naor het bekende vreug
maor ofreisd is as in een dreum
en thuuskomt in een eerder laand.

Uut: ***Een eerder laand***, gedichten, Anne Doornbos

Anne Doornbos hoolt d'r van zien gedichten in sonnetvorm te schrieven. Hi'j het minder mit gedichten zonder riem, mar vint juust de strakke vorm mooi. Hi'j begint in et klad te schrieven en et kan wel maonden duren veur hi'j naor 't zin de juuste woorden vunnen het. En as hi'j die gedichten dan zels veurlest heur ie pas hoe mooi et klinken kan. In zien bundel het hi'j alderhaande onderwarpen bi'j de kop, mar Doornbos schrift ok over zien kollegaschrievers en d'r staon een peer liedteksten in. Ondaanks zien vule warkzemheden vint hi'j toch de tied om te schrieven.
Et idee van Taol an Taofel is 15 jaor leden ontstaon in Veeningen deur Rieks Siebering en is now sund twie jaor in Norg.
In Norg dee dus laestdaegs ok Jan Germs mit. Hi'j vertelde verhaelen uut zien bundel *De Sigaar* en ok nog wat ni'je. Germs het een humoristische meniere van schrieven en kan zien eigen verhaelen ok hiel mooi vertellen. Dat is de oold-onderwiezer wel toevertrouwd. Zien onderwarpen vint Jan Germs in de wereld om him henne en gaon over gewone meensken in herkenbere situaosies. Aj' zien wark lezen kriej' et gevuul daj' him hiel goed kennen, mar neffens Jan is d'r mar

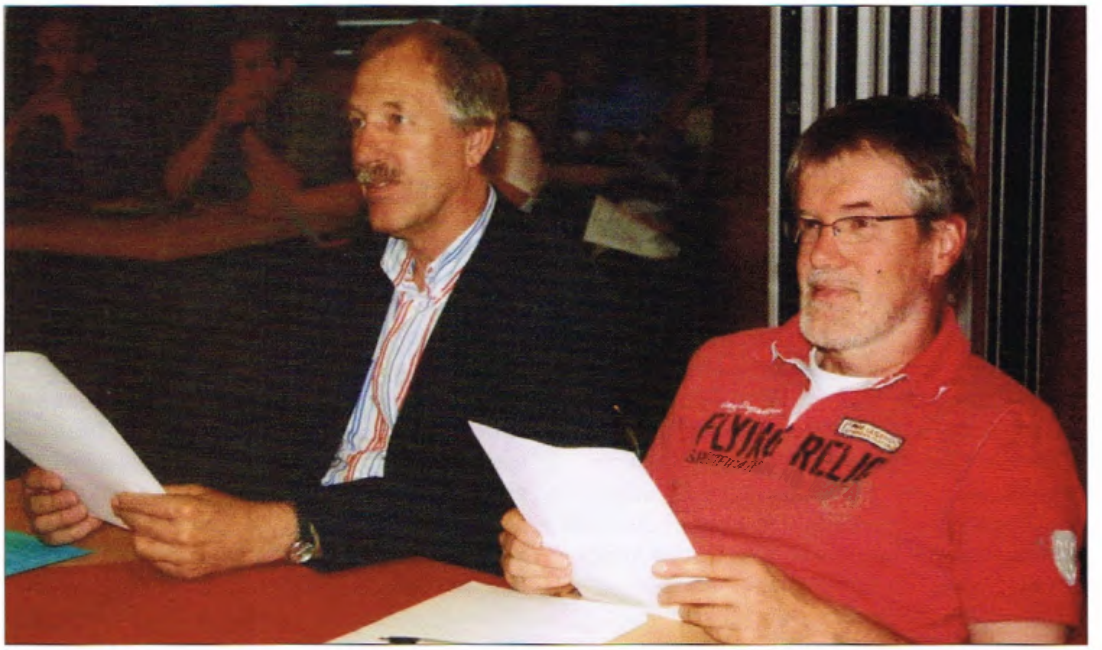

Anne Doornbos en Jan Germs weren ok op 'e streektaelkonfereensie van 25 meie in Noordwoolde.

80% van waor. Veur zien verhaelebundel het Jan Germs een novelle uutgeven: *Daphne, et verhael van et loze wichien.*
Jan Germs is trouwd en het drie kiender. Hi'j is een fanatiek fietser, mag graeg in de tuun warken, is gek op zien hond en hiel inkeld stikt hi'j nog es een sigare op.
Hi'j het 26 jaor in Gasselte an de basisschoele warkt en sund een jaor of vufe is hi'j koördinator bi'j de stichting *Drentse Taol.*
Hi'j het vuuf mitwarkers bi'j him op kantoor. Et kantoor orgeniseert ok kursussen. Zo bin d'r veurig jaor 20 geven mit 259 kursisten.

Et ure was zo omme. Jan Germs gong naor zien volgende ofspraoke en mit Anne Doornbos hewwe op 'e stoepe nog even veerder praot, mar doe mos hi'j neudig naor een bi'jienkomst op et gemientehuus in Noordenveld.

De sigaar

Ik bin wat vrog in hoes, dizze maondag. Het lop zo rond de klok van veer uur. De oppas is drok gangs oeze jongste een schone luier te geven.
Gisteraovend he'k mien leste sigaar oprookt en bij oes in 't dörp bint de winkels dicht. Veul roken doe'k niet, maor op de ien of aandere menier is de verslaving weer in mien leven sleupen. Het zwiet brek mij oet a'k deran denk, da'k die aovend, as de kinder op berre ligt, niks te roken hebben zal. 'Ik moet nog even op 'n bosschup', roep ik tegen de oppas, 'over 'n stief kwartier bin'k der wal weer.' Veul langer mag 't ok niet duren. Wij hebt een beste an Kiena, maor tied is tied en overuren wordt der niet maokt. Umdat de hond der ok nog oet mot, besluut ik de twei dingen te combineren.
En zo stoef ik even laoter op de fiets van mien vrouw (mien eigen stiet al meer as 'n week in de gerage met 'n kepotte baand) over 't Brummelpad naor buurdörp Gieten, waor de winkels wal lös bint. De hond, nog jong en niet benauwd veur 'n wedstried, holdt mij met gemak bij en hef indertied zölfs nog tied over brummel en braom te strulen. De sigaren bint vlot kocht. Ik bin gien fien-

preuver en de havanna's van veer euro bint aaid wal veurraodig.
De tied begunt evenwal toch te dringen en da'k over 'n stief kwartier terug wezen zul, lek nou toch wat te optimistisch. Ik begun te twiefeln of het oetblieven van rookwolken toch niet te verkiezen west was boven het ontstaon van de dunderwolk van kwaodheid bij Kiena. Maor de keus is maokt en der is nog maor ien weerum: zo rap meugelik op hoes an.
De conditie van de hond is umgekeerd evenredig an die van mij. Hij lop nog haarder en bij mij gaot de trappers aal stoerder rond. Toch weet ik nog wal een redelijk tempo te ontwikkeln, maor oeze labrador hef dudelijk meer oetdaoging neudig. Hij scheurt dan ook een bongel van ongeveer anderhalve meter oet de holtwal en holdt mij nog met gemak bij. Allén maor volgen is veur 'n slim volgzaome hond as die van oes op dit moment niet genog. In gestrekte draf begunt e an een inhaolmanoeuvre. Ik gun hum de overwinning en kiek hum met goedkeuring an. Wat 'n hond, wat 'n kanjer. En hij kek mij an. Met 'n overwinnaorsblik in zien broene ogen? Ik weet het niet en zal het ok niet an de weet kommen. Iene ankieken döt 'n hond naomelijk niet vanoet zien ooghoeken. Hij mot de kop der veur bijdreien. En in die kop bevindt zuch een stok van anderhalve meter lang, in de buurt van mien veurwiel. Met wiskundige precisie boort de stok zuch tussen de spieken net under de spatbordstangen. Het veurwiel stiet metien stil, maor de rest van de fiets en ik wilt wieder. En dat gebeurt ok. Met een onbedaorlijke klap donder ik op 't fietspad en breek even laoter de val van de fiets met mien lichaom. Het zaodel krieg ik precies op de kop, waordeur ik veur de tweide keer in een paor tellen het Brummelpad een smok geef.
Kwispelsteertend stiet de hond mij an te kieken. 'Hej' al weer 'n nei spellegie bedacht, baos?' lek e te vraogen. Ik krummel overend. Der is gien mens te zien en daor bin'k ok maor bliede um. De scholder döt mij verrekte zeer, de boks is kepot, 'k heb schrammen op haanden en kop en de jas is zölfs veur de kledingpuut van 't Leger des Heils niet goed genog meer. Fietsen wil de heui van mien vrouw ok niet meer. De stuurpen stiet zuver vertikaol en met gien meugelijkheid wil het rad nog in 't rond. Even wieder stiet gelukkig 'n hoes en ik schoef de fiets daor hen. Zie zult hum wal in de schuur zetten en ik huuf mij niet te haosten met ophaolen.
Intied dat de pien in mien scholder zien best döt het umringende gebied met te nimmen in de ellende, begun ik an de tweide etappe van mien thuusreis. Umdat lopen nou ienmaol langer duurt as fietsen, bin'k niet een beetie te laot as ik bij oes de straot in loop, maar wal drei kwartier. Ik kan Kiena's helligheid zowat vulen a'k de kaomer inloop, waor oeze surrogaotmoeder met de jas an op de baank zit. As ik zeg dat ze niet bepaold hartelijk kek, druk ik mij zaacht oet. Oetleg wil ze van mij niet heuren. Zie is bliekbaor zo vergreld, dat ze mien kepotte kleren en verwondings an de kop niet iens zöt. Met opgestreken zeilen biendert ze de deur oet. 'Tot mörgen. Kan wezen da'k 'n beetie laoter bin. Dan moej maor even op mij wachten', zeg ze, met naodruk op mij.
Ok mien vrouw hef laoter gien medelieden. 'Het is je verdiende loon. Dat die smerige stinksigaren je dood worden kunt, he'k je al veul vaoker verteld. 'k Har allén niet daacht, dat het op dizze menier zul kunnen gebeuren', bint heur gevatte, maor weinig troostende woorden.
De pien an scholder en in mindere maote kop hef mien behoefte an nicotine niet vortneumen. En wa'k 's nommedags al bedaacht har, breng ik nou in de praktiek. De kinder ligt in berre en ik wil der iene op roken. De sigaren zit nog in de jasbuus. A'k ze op haol en het beschaodigde deusie lös doe, blek der niet ien meer hiel te wezen. Zie bint allemaol kepot, breuken, lek.
Met twei asperinen achter de koezen en het besluut nooit meer te roken in de kop, lig ik even laoter vervuld van zölfmedelieden op berre.

Uut: ***De sigaar***, körte Dréentse verhaolen, Jan Germs (*Beide boeken bin uutgeven bi'j Het Drentse Boek, Zuudwoolde.*)

Van de redaktie

Jaorvergeerdering Stellingwarver Schrieversronte plezierig en toekomstgericht

Een kleine dattig leden woonden op 9 meie oonze jaorvergeerdering bi'j. Nao et welkom hieten - dat gul in et biezunder veur Schrieversrontelid Bert Schapelhouman uut Californië - vertelde veurzitter Doeke Duursma over de aktuele en bestuurlike zaeken die op dit mement bi'j de stichting speulen. Zorgelik is de toekomst van et wetenschoppelik onderzuuk binnen et instituut. De kolleges van B en W van beide Stellingwarver gemienten hebben een schoffien leden angeven daormit stoppen te willen. Veurzitter Duursma gaf an dat et bestuur van de Schrieversronte d'r liekewel alles an doen zal om et wetenschoppelik onderzuuk van en veur et Stellingwarfs overaende te holen. Duursma gaf daornao an dat de Schrieversronte de kommende jaoren veul ommedaenken hebben zal veur et ontwikkelen van aktiviteiten veur de jeugd. Zo wodt d'r bi'jglieks docht an et instellen van een 'jeugdraod'. Nao Duursma gaf direkteur Sietske Bloemhoff een overzicht van de aktiviteiten en uutgiften waor de laeste tied an warkt is en waor op dit mement an warkt wodt. Zo zullen d'r veur de jaorlikse sutelaktie in elk geval vier boeken verschienen. Op 13 juli is de eerste feestelike uutrikkinge, et gaot dan om een gezaemelik boek van keunstener Peter Hiemstra en schriever Johan Veenstra. In augustus verschienen de autobiografische roman *De stoel* van Lily Köhler, een bundel mit kotte verhaelen van Sjoukje Oosterloo en een boekien mit striptekenings van Jan Oosterhof. Daornaost verschient d'r een bundel mit de lezings van de streektaelkonfereensie van oflopen 25 meie. In oktober verschient d'r warschienlik nog een ni'j kienderboek.

Koosje Hornstra (links) en Hanna Zuil (rechts) verlaoten beide et bestuur. In de midden bestuurslid Sientje Hogeling.

Nao dit overzicht wodden de verslaegen van de beide jaorvergeerderingen van et oflopen jaor zonder op- of anmarkings vaastesteld. Ok et jaorverslag van de stichting wodde nao et

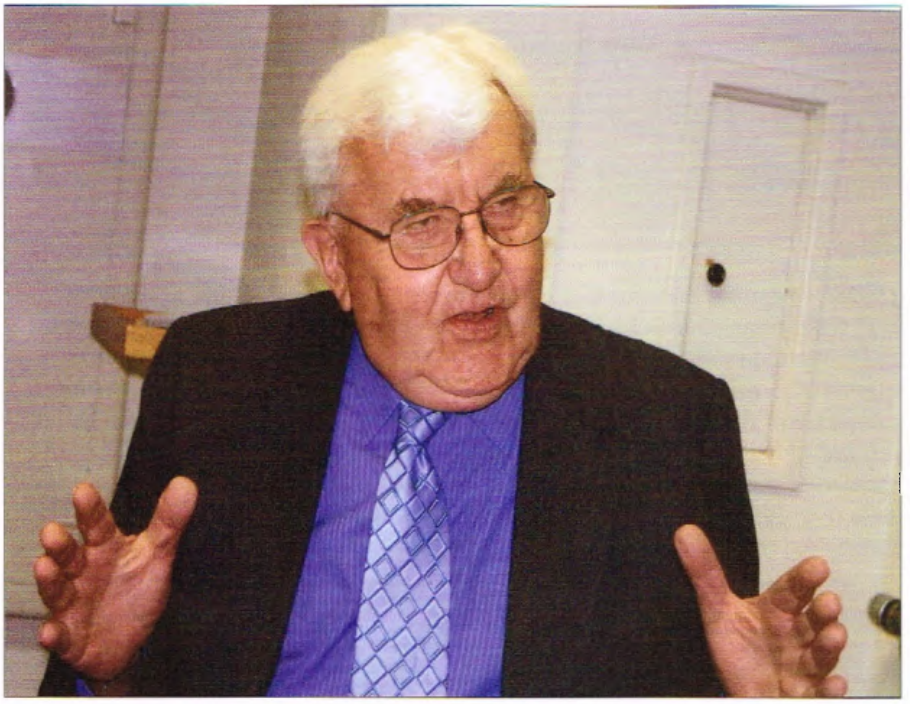

Bert Schapelhouman vertelt over zien leven in Kannede en Californië.

beantwoorden van twie vraogen vlot vaastesteld en was et an de bestuursverkiezing toe. Oftredend en niet herkiesber was mevr. Koosje Hornstra-van Elselo van Der Izzerd. Veur heur in de plak wodde benuumd de heer Hans v. d. Berg van Hooltwoolde. Oftredend en ok niet herkiesber was mevr. Hanna Zuil-Cloo uut Oosterwoolde. Omreden vrouw Zuil nog mar kotleden angaf i.v.m. mit heur gezondhied stoppen te willen mit heur bestuurslidmaotschop, kon d'r nog niet in de vakketure veurzien wodden.

Vice-veurzitter Grietje Bosma-Dijkstra had veur beide vrouwluden een mooi ofscheidsverhael en een toepasselik naemgedicht veurbereid dat deur iederiene slim op pries steld wodde. Beide oftredende bestuursleden gavven an dat ze heur wark in et bestuur mit veul plezier daon hadden en zeker nauw betrokken blieven willen bi'j de stichting.

Nao et schoft was et woord an Bert (Lubertus) Schapelhouman uut Californië. Schapelhouman, die in 1953 op 27-jaorige leeftied vertrok naor Kannede en laeter in Californië wonen gong, schrift sund begin veurig jaor alle keren in *De Ovend* over zien belevenissen in de rebriek Stellingwarvers in et butenlaand. Zien verhaelen wo'n ommeraek graeg lezen, en ok in zien praotien nao de jaorvergeerdering kwam de smeuig en plezierige vertelwieze van Bert Schapelhouman goed naor veuren. D'r kwammen prachtige verhaelen op 'e lappen uut zien wark as accountant, mar ok over de tied dat hi'j duzenden Batavus- en Unionfietsen vanuut Nederlaand importeerde en verspreidde over hiel Amerike. Et wodde dudelik dat et overzeese Schrieversrontelid et daor goed gaon is, ok al leut zien gezondhied him mit riegelmaot in de steek. Nao zien adviserende slotwoorden: take your vitemins en stay positive, kon veurzitter Doeke Duursma de aovend om goed half elven sluten.

W. Hoekstra

1891: Enquête Veenderi'jen

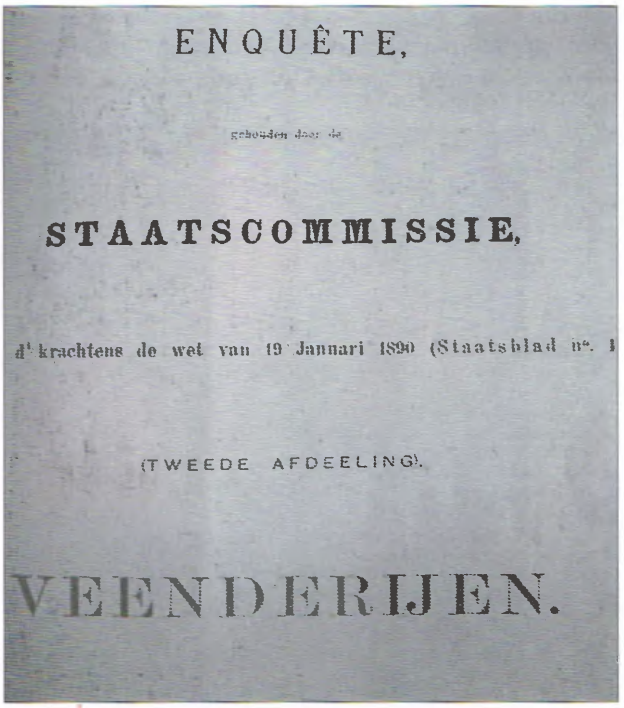
ENQUÊTE,

gehouden door de

STAATSCOMMISSIE,

d' krachtens de wet van 19 Jannari 1890 (Staatsblad n°. 1

(TWEEDE AFDEELING).

VEENDERIJEN.

Op 19 jannewaori 1890 wodt een Staotskemmissie benuumd om een enquête te holen. De kemmissie het as algemiene opdracht: *onderzoek de maatschappelijke toestanden der arbeiders, omtrent de verhoudingen tusschen werkgevers en arbeiders in de verschillende bedrijven en omtrent den toestand van fabrieken en werkplaatsen met het oog op de veiligheid en de gezondheid der werklieden.* Disse opdracht staot in et Staatsblad no.1.

Omdat algemien bekend was dat d'r ok in de veenderi'jen 'het een en ander goed mis was', gong een appat groepien ondervraogers mit dit onderwarp an de slag. De minne tieden hadden in de jaoren 1888/89 as gevolg dat d'r in de veenderi'jen warkstaekings kwammen en d'r vule onrust was. De bekende socialist Ferdinand Domela Nieuwenhuis was geregeld op vergeerderings in et laand en in de Twiede Kaemer aorig van leer trokken tegen de veenheren en de veenbaozen. (Zie *De Ovend* van april 2006)

De ondervraogers bin de veurzitter J.D. Veegens en de leden Van Alphen, A.Q. van Swinderen en N. Reeling Brouwer. Naoderhaand het de heer P. van Nispen, adjunkt-siktaoris de vraogen en antwoorden in een verslag verwarkt. Et repot het 584 bladzieden van A-4 fermaot (an twie kaanten bedrokt!!) Bi'j een enquête hej' meensken die vraogen stellen en meensken van wie verwaacht wodt dat ze as deskundige of as getuge zinnige antwoorden geven kunnen. De enquêteurs hebben uut de perveensies Frieslaand, Drenthe en Overiessel 220 meensken uut 24 gemienten ondervraogd. Ze hullen 29 daegen zitting in Et Vene, Hoogevene en Emmen in de periode van deensdag 11 augustus tot en mit zaoterdag 12 september. Ze stelden in tetaol 12.332 vraogen. Naost algemiene infermaosie over et leven van de veenarbeiders en heur gezinnen is de kemmissie ok slim ni'jsgierig naor wat d'r gebeurd is tiedens de

warkstaekings in et vene in de veurgaonde jaoren. Mar bi'j wie kuj' terechte veur de juuste infermaosie?
In et verslag staot een lieste van burgemeesters die meensken numen die ze geschikt vienen om heurd te wodden. Ok verschillende instaansies reageren. Vanzels zullen wi'j oons in heufdzaeke beparken tot wat vermeld wodt uut oonze kontreinen, want et is ondoenlik alle ondervraogde meensken te citeren. Dat is ok niet neudig, omdat et nao et lezen van vief verslaegen wel dudelik is hoe slim de arbeiders, de vrouwen en de kiender te lieden hadden in de veenderi'jen: de lege lonen, de lange warkdaegen, warkelooshied, minne woonomstanigheden, draankzocht, kienderarbeid, schoeleverzuum, gedwongen winkelnering, honger, zedelike verwildering, staekings en zo wat henne.
De onderzuukskemmissie dwingt bi'jkaans respekt of om disse ellende 29 daegen laank an te moeten heuren. In de antwoorden bin wel verschillen te vienen: die bin stark ofhaankelik van de pesisie van de ondervraogde. Een veenbaos kikt vanzels aanders tegen de feiten an as een veenarbeider. En een pelisieman weer aanders as een burgemeester.
Wat drekt al opvaalt is de ofwezighied van de grote ververs, de veenheren, uut onze kontreinen, zoas bi'jglieks de Van Heloma's.
Et is daoromme goed dat iene die 'neutraol' is et woord krigt: de 34-jaorige Arie de Geus, predikaant van de Christelik-Geriffermeerde karke (de tegenwoordige Geriffermeerde karke), in Wolvege. Hi'j zal wel veurdreugen wezen deur de burgemeester van West-Stellingwarf, net as zien 'kollega's' van de Hervormde en de Kattelieke karke.

Ferdinant Domela Nieuwenhuis.

De Geus was sund 6 december 1889 dominee in Wolvege en kan dus in 1891 nog niet putten uut een al te rieke bron mit ervering. Toch wet hi'j een boeiend verhael daele te zetten:

Kattegesaosie

De Geus komt vule in anraeking mit de arbeidende bevolking, veural deur kattegesaosie en huusbezuuk. Zien gemiente bestaot veur et grootste pat uut arbeiders, onder wie vule veenarbeiders. De kiender gaon naor kattegesaosie op de leeftied van 7 à 8 jaor, as ze dus lezen kunnen. Ze blieven kommen tot ze ongeveer 12 jaor binnen. Vule hangt ok of van de ofstaand die ze ofleggen

moeten. Goenend moe'n een ure tot aanderhalf ure lopen. Dat gaot veural om de kiender uut de dörpen Sunnege, Ooldetriene, Ooldelaemer, Ni'jlaemer, Ni'jhooltwoolde, Hooltwoolde, Der Izzerd en Hooltpae. Mar ok uut Munnikeburen en Scharpenzeel kommen d'r nog. De kiender kommen hiel trouw naor de kattegesaosie. Zi'j ondervienen daorbi'j gien tegenwarking van de ververer.

Verzuum van de schoele

In de oflopen zoemer het De Geus aorig goed oplet as de kiender wel naor de biezundere schoele gongen. Mar twie kiender hebben vier weken aachter mekere de schoele verzuumd om heur oolden te helpen.

Vrouwenarbeid

Bi'j de turfmaeker is dit regel. De Geus konstateert een slim verkeerde invloed van et warken van huus. Omdat de 12-jaorigen al mitgaon naor et turflaand, moe'n kleine kiender op nog jongere breurties en zussies passen en ze kun dan niet naor schoele toe. Zo komt d'r van die kiender niet vule meer terechte as dat ze goeie turfmaekers wodden.

Geestelike en zedelike ontwikkeling

Kiender van turfmaekers bin verstaandelik wel wat minder as de kiender van aandere arbeiders, neffens De Geus. Wat de zedelikhied angaot bin ze niet minder. Mar et gevuul van onderdaonighied, wat in een huusgezin kweekt wodden moet, wodt in zokke gezinnen weinig vunnen, omdat de oolderen uut et gezin zoe'n lange tied van huus binnen. Vluken of gore praot komt in elk geval niet veur onder de gemienteleden van De Geus.

Wonings

Die bin zowat naor ien medel knipt: een kaemer en een aachterhuus of ofdak. Gewoonlik gaoj' aachter de woning binnen. Meensken van een betien pestuur moe'n oppassen dat ze et heufd niet stoten. Et is een ienvooldige kaemer mit twie raemen. Ok de meubels bin hiel ienvooldig: een witwarkerstaofel en in de winter een kachel. Normaal bin d'r twie bedsteden mit daorin een kribbe. Een wiege en al zokke meubels bin d'r as et een groot gezin is. In et aachterhuus staepelen ze gewoonlik de turven op en holen ze een geite of een schaop, omdat ze heur de weelde van een appat schaopehokke in de regel niet veroorloven kunnen.

Trekkerstenten

Zolange ze ni'j binnen gaot et nog wel. Mar ze tochten slim en ze bin hiel primitief inricht. Een schostien is d'r niet. Op de grond ligt de turf te branen. De aske wodt alliend weghaeld as de bulte te groot wodden is. De bedsteden bin langs de waanden onder et ofdak timmerd en vuld mit roegte. En die tenten bin gewoonlik ok 'zeer bevolkt met talloos vele wezens'. Doe De Geus iens zoe'n tente ingaon zol zeden ze tegen him: 'Wees veurzichtig'. In de winter zollen de tenten zuverd wodden moeten, mar dat gebeurt niet. D'r staon dan vaeke schaopen en geiten in.
Bovendat bin die tenten muuilik netter in te richten, omdat de trekkers, die de hiele dag in de modder warken, heur oolde plunje anhebben, zodat gien

stoel lillik genoeg wezen kan om d'r op zitten te gaon. Een knappe stoel zol d'r daolik smerig wodden. Toch daenkt De Geus niet dat dit alles et gevolg is van et gemis van een schostien.
Et meerste wodt klaegd over de bedsteden. Naachs gaot et vuur uut en is d'r gien rook. Zels een bedde mitbrengen kan niet, omdat moeder de vrouw dat netuurlik thuus veur heurzels holen moet. Ok betwiefelt De Geus of et ongedierte uut te roeien wezen zol, omdat die besies bi'j de turf schienen te heuren.

Inkommen

Een oppassende warkman komt van et loon rond, mar De Geus wet niet hoe. De beste veenarbeider maekt twiehonderd gulden per jaor. Veurig jaor bleef et stikken op honderdvieftig gulden. Daor moet de huur van vieftig gulden nog vanof. Wel heurt bi'j de woning nog een stokkien grond veur de bouw van eerpels.

Warkgelegenhied

De hujjerstied is now veurbi'j en de meensken lopen al een peer weken omme. De Geus het gien miening over hoe d'r meer wark verschaft wodden kan.

Aarmoede

De Geus vint et veurkommen van aarmoede betrekkelik. Meet hi'j et of an de bedieling van de diaekeni'je, dan zegt hi'j nee. Mar et is him een raodsel hoe de meensken daorvan rondkommen. De gemiente telt omdebi'j 500 leden, groot en klein mitrekend. Ze hebben de strenge winter, die al onder minne omstanigheden begon, f 250,- uut te geven. Dat is te min.
De karke hoolt de meensken zovule meugelik of van de ondersteuning van et burgerlik aarmbestuur. Dat is gien weldaodigheid. Toch geleuft De Geus wel dat goenend nog wel ondersteuning ontvangen. De meensken bin d'r zo an gewoon om van et burgerlik aarmbestuur te kriegen. Ze hoeven d'r vaeke mar vief menuten veur te lopen. De diaekeni'je is een half ure veer. Ien keer het et burgerlik aarmbestuur bi'j De Geus infermeerd over een gemientelid die om een vergoeding vraogd had veur dokters- en aptekerskosten. Hi'j het doe vraogd, waoromme zi'j, wat die zaeken angaot, niet bi'j iederiene en bi'j alle karkelike gemienten infermeren. Mar dat gebeurt niet. De diaekeni'je betaelt de kosten as de meensken et zels niet kunnen. D'r is nog gien ziekefoons, et is wel perbeerd. Dit naojaor zal Patrimonium et weer perberen.

Verholings petronen/arbeiders

Vule hangt of van de personen, mar de algemiene geest is niet geunstig, alderdeegst niet, neffens De Geus, bi'j de leden van zien gemiente, hoewel die over et gehiel een geunstige uutzundering maeken. De zedelike baand tussen warkgever en warknemer wodt hielemaole mist. Ze warken allienig om et geld. Bi'j beide perti'jen staot et eigenbelang veurop. Warkgevers die et in heur hatte niet kwaod mit heur arbeiders mienen, bin dan ok deur de haandelwieze van vule van heur te langeleste teleursteld in heur perberen om een betere verholing in et leven te roepen.

Warkstaekings

De Geus het de warkstaeking van veurig jaor mitmaekt. Ze zeden dat et slechte loon de oorzaeke was. Of dat juust is wet De Geus niet, mar dat de warkstaeking wel uutbreken mos, was te veurzien om de meniere waorop et wark in et vene begonnen wodde. De regel is dat de verveners adverteren dat et wark veur zo en zovule per roede begonnen wodden kan. As de dag waorop et wark beginnen moet d'r is, kommen de arbeiders en beginnen et wark, zonder veurof een akkoord maekt te hebben over et loon. Daorin het Patrimonium perbeerd veraandering te kriegen. En as et now een gevolg is van dat bemuuien wet De Geus niet, mar een feit is dat dit jaor de arbeiders deur verscheiden petronen uutneudigd binnen om onderling de regeling van et loon te bepraoten. Dat het al daolik een beste indrok op et volk maekt. Sommige veenbaozen hebben dan ok reer opkeken doe as blieken dee dat de eisen van de arbeiders zo weinig ofweken van et bod van de baozen. De baozen hebben doe zegd: jow anveerden et wark veur zovule, de arbeiders hebben tekend en et wark is zonder ienig perbleem deurgaon. Of die wieze van haandelen veur altied ofdoende is dust De Geus niet te zeggen. Dat zal in et ni'je jaor pas blieken kunnen. De arbeiders hadden now een strenge winter aachter de rogge en ze weren dus wel gedwongen te warken.

Gedwongen winkelnering

De Geus is d'r niet wisse van as de gedwongen winkelnering een rolle speuld het bi'j de warkstaekings. Mar zi'j is wel een stiekel in et oge van de arbeiders. De gedwongen winkelnering is officieel niet gedwongen, mar as iene zegt, as jow niet meer bi'j mi'j kopen kan ik jow niet meer bruken, dan is de man toch gedwongen. Gedwongen winkelnering is een waore ramp. De arbeiders zeggen dat de priezen enorm hoge bin. Laestdaegs hadde hi'j een liesien van een turfmaeker en daorop weren de priezen 30 à 40% hoger as de gewone winkelpriezen.

De vergelieking is liekewel slim muuilik, want, zegt De Geus, ik vertrouwe niet altied de opgaoven van die meensken. Zi'j zullen bi'jveurbeeld de minste kwaliteit vergelieken met de beste van de veenbaos. Him wodde wel plechtig verzekerd dat et liesien op dezelde kwaliteit sleug. Now moet een veenbaos de weren wel wat duurder te verkopen as een winkelier. Dat is him deur een gewone winkelier, die in de veenbaozen konkerenten het, verzekerd. Een veenbaos het de winkel dichte bi'j de veenderi'je, dus kommen d'r reis- en vervoerskosten bovenop. Hi'j moet wel wat duurder verkopen. Dit 'betien' verhoging zol de meensken niks schelen kunnen, want daorveur hebben ze et veurdiel dat ze gien ure hoeven te lopen om de spullen te kriegen. Bovendat kun ze bi'j de veenbaos borgen. Een turfmaeker het, zo is De Geus verzekerd, de veenbaos anbeuden 25% van et loon valen te laoten as hi'j niet bi'j him in de winkel kopen hoefde. Dit het De Geus liekewel uut de twiede haand.

Oplossings

Om warkstaekings en aandere geschillen te veurkommen zol d'r een erkende kemmissie, raod of kaemer kommen moeten die de arbeiders bi'j onderhaandelings vertegenwoordigen kan. Heur helpen bi'j et opmeten van de roeden en over de meniere waorop haandeld wodt. Dan zol d'r een soortement jury

wezen, waor as de arbeider him beroepen kunnen zol. Now is hi'j hielemaole overleverd an de vri'je wil van de vervener. Is dat een goeie kerel, dan geft et niet, mar is hi'j et niet, dan lopt de zaeke verkeerd. Al hebben de arbeiders een beste warkgever, dan bestaot d'r nog een geest van wantrouwen, want de warkgever is een kapitalist. Zo kommen de veenbaozen mit een stok hoolt de roeden opmeten. Waoromme doen ze dat niet mit een iekte maote? Dat zol eerliker wezen. Now is d'r een groot wantrouwen tegen de gang van zaeken. De Geus zicht niks in een kollege van warkgevers en warknemers dat him doende hoolt mit de vaaststelling van et loon veur een bepaold seizoen. Dat is privaotrecht, een persoonlik recht van de warkgever, dat hi'j as warkgever nooit uut hanen geven willen zol. Hi'j erkent dat de warkgevers heur wel verienigen, mar hoe dat veur de warknemers regeld wodden moeten zol, wet hi'j niet: 'Ik heb te weinig staathuishoudkundige kennis'.

De veurzitter vraogt an De Geus as hij nog wat toevoegen wil an wat hi'j zegd het. De Geus: 'Ja, over de ...'

Aarmbesturen

D'r is him meer dan iens verzekerd dat sommige diaekeni'jen in West-Stellingwarf heur aarmen niet bedielen, mar heur ienvooldig verwiezen naor et burgerlik aarmbestuur, wiels zi'j zels an et kapitaoliseren binnen. Of et waor is wet hi'j niet, mar as et waor is dan nuumt hi'j dat een 'gruwel'. Dit niet allienig uut een oogpunt van baarmhattighied mar ok mit betrekking tot de gemientelasten, die al zo zwaor drokken en daordeur nog drokkender wodden. As et waor is dan dot de diaekeni'je aenlik niks aans as trouw administreren, mar zorgt niet veur de aarmen. Hi'j zol et op pries stellen as de kapitalisten, zo anduded deur de socialisten, heur meer mit de legere stanen in kontakt stellen zollen. Tonen ze belangstelling veur heur lot, hi'j wet et uut ervering, och, dan bin ze zo kwaod nog niet. Ze zeggen dat van West-Stellingwarf et socialisme uutgaot, dat daor et braandpunt van et socialisme is. Daor is wat van waor, mar negen van de tiene bin in heur hatte gien socialist. D'r bin d'r betrekkelik weinig die socialist binnen. Die et echt binnen, bin muuilik te veraanderen. Opmarking (WH): Veurzitter Veegens en ok Van Alphen vuulden heur kennelik anspreuken as zollen zi'j bi'j de kapitalisten rekend wodden en dan mar es in kontakt treden mossen mit de legere staand. Heur reaktie: d'r kan gien bezuuk bracht wodden an de gebrekkige wonings. Dat is niet meugelik veur een onofhaankelik kemmissielid. We zollen de verwaachting opwekken dat de regering rechtstreeks haandelend optreden zol tot verbetering van de treurige toestanen.

De laeste vraoge, nommer 3683, mag Van Alphen stellen: 'Men heeft er ons de aandacht op gevestigd dat in de laatste tijd, hetzij tengevolge van ongunstige omstandigheden, hetzij wegens het verdwijnen van godsdienstzin, als ik het zo noemen mag, het getal zelfmoorden aanmerkelijk zou zijn toegenomen. (Disse wetenschop had de vraogensteller kot daorveur heurd van pastoor L.B.Mulder, WH). Uw ervaring is nog van te korte duur, maar is u daaromtrent iets ter ore gekomen?
De Geus: 'D'r is mi'j niks van bekend.'

Bronvermelding:

1. *De gegevens die bruukt binnen kommen uut et verslag Equête Veenderijen. en die is te vinden in et Van Haren Museum in Et Vene.*

2. *De gegevens over ds Arie de Geus bin verstrekt deur de heer C. de Ruiter, scriba van de Geriffermeerde karke in Wolvege.*

3. *Foto nr. 2 is een ofdrok van een schilderi'je, schilderd deur Bas Galis Galis het et naoschilderd van een petret dat in omloop was nao et overlieden van Nieuwenhuis in 1919. Et is te bezichtigen in et Van Haren Museum in Et Vene.*

Anne J. van der Helm

Geschiedenis van Langedieke en Makkinge begint eerder

Bronne-onderzuuk van nog niet zo lange leden het opleverd dat Langedieke en Makkinge eerder de historie inkwammen as an now toe deur geschiedschrievers van Stellingwarf anneumen wodde. Et 'begin' is naor 1408 weerommehaeld. In disse bi'jdrege volgt een verslag van de bevienings. Aldereerst komt d'r een kotte uutienzetting van wat him in 1408 ofspeulde. Daornao zal perbeerd wodden om antwoord te geven op 'e vraoge waoromme vroegere onderzukers zoas J.H. Popping, dr. T.H. Oosterwijk en Gerke Mulder onkundig bleven binnen van de langere geschiedenis van Langedieke en Makkinge. Ze hadden et weten kund, zoas we zien zullen.[1]

Begin 1408 was et weer es raek. Opni'j was d'r onienighied tussen Stellingwarf, Schoterwarf, Oesterzemgerland an de iene kaante en de bisschop van Utrecht an de aandere kaante over et mar niet betaelen van pachten van hujlanen bi'j Iesselham en inkelde ere zaeken. Die geschiedenis kennen de meerste lezers wel, dat daor gao ik op dit plak niet uutgebreid op in. Et gaot mi'j om de 'ontdekking' van Langedieke en Makkinge in 1408. De perti'jen vraogen om de bemiddeling van 'dedingslude'. Dat bin arbiters oftewel scheidsrechters. Die kommen mit een veurstel om an et verscheel een aende te maeken. Dat veurstel is behongen mit de negen zegels van de arbiters, en et het de dagtekening "Intiaer onss heren duzent vier hundert ende achte des vrijdages op sente margareten dach der hilliger Juncfrouwen" [13-7-1408]. De perti'jen nemen de veurweerden an. Twie daegen laeter, dat is "des sonnendages opter twelff apostolen dach to latijn geheten divisionis apostolorum" [15-7-1408], bezegelen beide perti'jen oorkonden, as ofakkedering. Die gebeurtenissen speulen heur of "tot Vollenho inder kerspels kerke". In de oorkonden van de bisschop en van Stellingwarf enz. is die van de arbiters inlast.

Van de drie oorkonden is die van de bisschop te zuke, temeensen, die is nog niet argens weervunnen. De twie aandere oorkonden holen in et Utrechts Archief toe, in Utrecht dus, mit de eventaorisnommers B 472-2 (arbitrage) en B 472-3 (Stellingwerf enz.). De oorkonde die hierbi'j ofdrokt is is die van Stellingwarf enz. In de eerste riegel staot: "Wij Stellinge Richters Raet ende ghemeenten der landen van Stellingwerff ende van Schoterwerff ende wij Grietmans ende Ghemeenten van Oesterzemgerland maken kond allen luden mit desen openen brieve dat wij alsulc seggen ende"[2].
Van de verschillende zaeken die in et arbitrageveurstel nuumd wodden is in dit verbaand van belang de lieste mit kerspels in Stellingwarf enz., daor et per kerspel te betaelen bedrag in angeven is in 'oolde schilden'. Want wat lezen we in riegel 18 van de hierbi'j ofdrokte oorkonde? ".....It [Item] oest nyeberkoep vijfftich olde sc. Item mackinge tachtentich olde sc. It. langedijc dertich olde sc ...". Langedieke en Makkinge wo'n dus nuumd bi'j de 31 Stellingwarver kerspels in 1408.

Waoromme was disse ooldste geschiedenis van beide dörpen niet bekend in Stellingwarf? Lao'we es kieken wat de drie geschiedenisschrievers die ik eerder al nuumde, te melden hadden. Popping 1892, blz. 29, nuumt 29 kerspels. Langedieke en Makkinge ontbreken, en ok nuumt hi'j gien bron. Popping 1920, blz. 39, nuumt 28 kerspels.

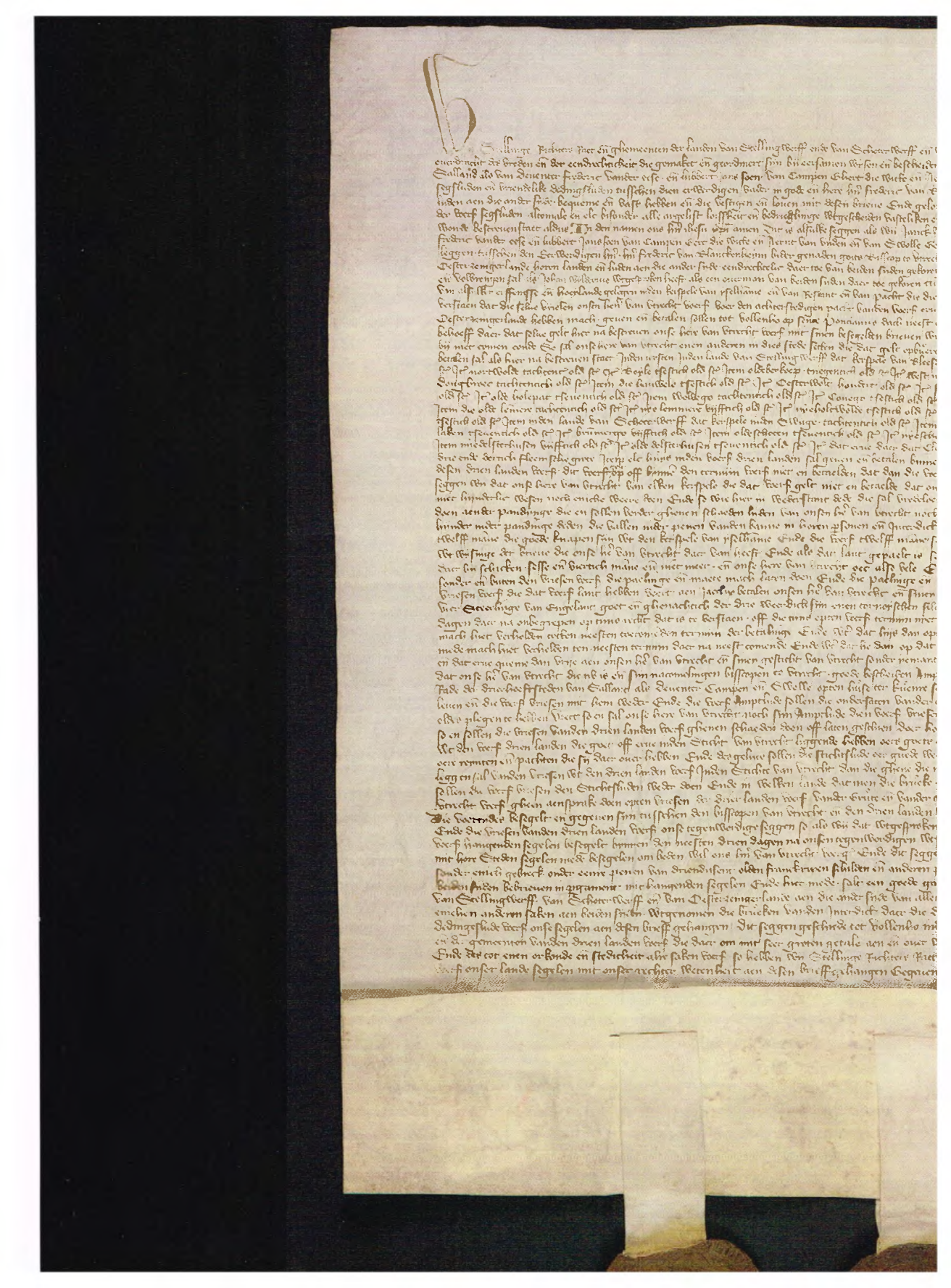

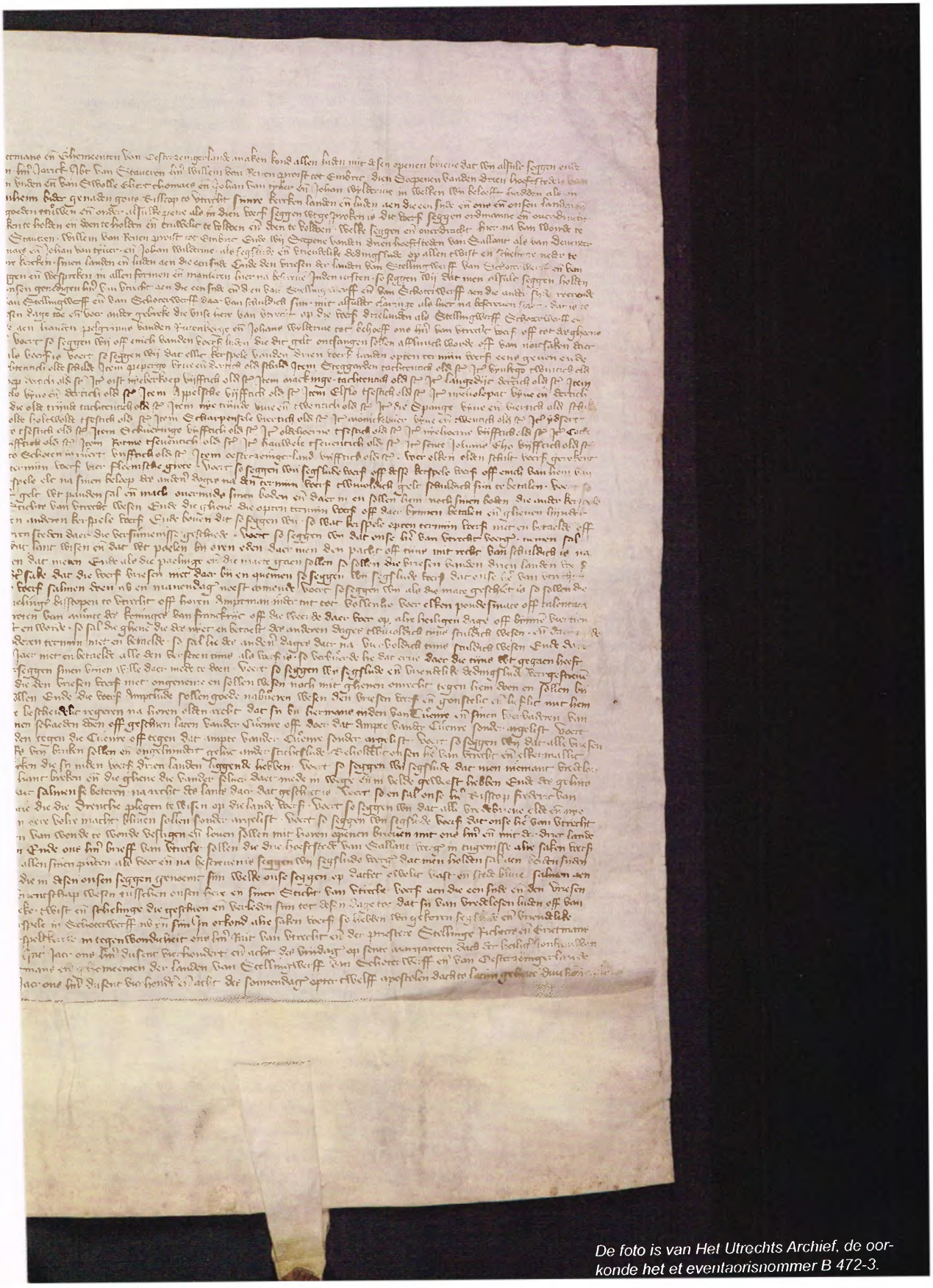

De foto is van Het Utrechts Archief, de oorkonde het et eventaorisnommer B 472-3.

West- en Oost-Ni'jberkoop bin uut de riegel verdwenen. Ni'j bin: Ni'jberkoop en, inienend lezen we dan: Makkinge (!). Weer gien inkelde bron en ok gien argementen veur de wiezigings in vergelieking mit 1892. Daoromme geef ik hier veerder gien ommedaenken an[3].

Oosterwijk 1952, blz. 76, nuumt 29 kerspels, mar Langedieke en Makkinge bin daor niet bi'j. In note 2 op blz. 75 nuumt hi'j zien bron, te weten "Schwartzenberg, [1768], deel 1, pag 367". Die voetnote staot bi'j een stok tekst over 13 juli 1408, die begint mit: "In de betreffende oorkonde lezen we: Jarych, abt van Staveren..." (en dan volgt een halve bladziede an tekst). Mar wat bliekt now et geval te wezen? De (halve bladziede) tekst komt niet bi'j Schwartzenberg weg, mar wodt letterlik overneumen uut Muller 1918. Want et is de tekst van regest 1822 op blz. 23/24. Onder dat regest - wat een soort inhooldsopgifte is - staot dat et oorspronkelike charter beweerd is onder nr. Ch. 472. Dat moet Oosterwijk dus lezen hebben. As hi'j indertied naor Utrecht gaon was om te kieken en hi'j hadde zien bevienings veerderverteld, dan hadde et schrieven van dit artikel niet neudig west...
Een betien vremd bi'j Oosterwijk is wat hi'j zegt in note 5 op blz. 76, waor o.e. staot "Uit deze lijst [met kerspelen] blijkt welke plaatsen in 1408 tot de Stellingwerven behoorden". Dus Langedieke niet, daor Oosterwijk op blz. 46 krek van zegt dat et "in 1328 zeer zeker wel bestond" (!)[4]. Ok in Oosterwijk 2006, op blz. 54 bi'jveurbeeld, vaalt te lezen: "Maar in de opgave van 1408 ontbreken er twee, waaronder Langedijke". Op blz. 95 staot dat Makkinge ontbrekt in de lieste van 1408 en ok: "Voorshands moeten we er van uitgaan, dat Makkinga in 1408 nog niet als zelfstandig kerkdorp bestond". Ni'je bronnen wo'n niet nuumd.

Bi'j Mulder 1969, blz. 134, lezen we: "Het opvallende ontbreken van de naam Makkinga in de oorkonde van 1408". Op blz. 137 geft hi'j "De volledige lijst van Stellingwerfse parochies uit 1408", 29 naemen. Langedieke en Makkinge ontbreken, alhoewel hi'j aachter "Oostnijebercoop" schrift: "nu Makkinga"! Zien argementaosie zoj' zels even lezen kunnen. Letterlik wodt op diezelde bladziede nog nuumd dat Langedieke "ook in 1408 nog geen parochie was".

We zaggen dat Oosterwijk 1952 as bron Schwartzenberg 1768 hadde; Oosterwijk bruukte gien oorspronkelike tekst dus. Mar hoe kwam Schwartzenberg an de tekst van de bisschoppelike oorkonde die hi'j ofdrokte? Ok weer via bronnen van de twiede haand. Hi'j nuumt ze op blz. 367, nl. Van Mieris 1756, blz.107, Boxhorn 1700, blz.199 en inkelde ofschriften van Worp van Thabor (begin 16e ieuw).
De ooldste bron is et wark van Worp van Thabor. Van zien wark bin een protte ofschriften beweerd bleven. Deur perf. dr. Hans Mol van de Fryske Akademy kon ik een overzicht van de kerspelliesten in inkelde tientallen ofschriften van Worp inzien. Dr. R. Steensma maekte dat overzicht indertied veur zien proefschrift van 1970. In gienend van die ofschriften wo'n Langedieke en Makkinge nuumd. Zodoende vien ie ze ok niet bi'j Schwartzenberg en dus uutaendelik ok niet bi'j Oosterwijk.
Waoromme de dörpsnaemen Langedieke en Makkinge niet in de ofschriften van Worp veurkommen zuwwe wel nooit geweerwodden. Een overschrieffout van Worp zels (de eerste versie wodde misschien niet beweerd), of een fout van laetere overschrievers? Of stonnen Langedieke en Makkinge al niet in de oorspronkelike bisschoppelike oorkonde, die dus te zuke is? Dat liekt niet warschienlik, mar een fout in et overschrieven wodt zomar maekt, deur wie dan ok.

Et zol de muuite weerd wezen om meer te vertellen over de geschiedenis van de drie oorkonden die 1408 anbelangen. Ik zol mit et volgende volstaon willen. Op de aachterkaante van de twie oorkonden die in Utrecht binnen staot een oold stempel mit de tekst:

Deventer Archief 1481. Dat vaalt niet zomar te begriepen. In Muller Fz. 1906, blz. XXXIX, vienen we et antwoord. Daor kuj' lezen dat de Gemienteraod van Deventer op 8-1-1894 een besluut nam "waarbij de omstreeks 80 charters der Deventersche landkist in bruikleen aan het Utrechtsche depôt werden afgestaan". 'Oonze' beide charters hebben ieuwen in Deventer in de 'laandkiste' legen. Dat kan verklaoren dat in Dumbar 1719 en in Dumbar 1732 de beide oorkonden ofdrokt binnen mit Langedieke en Makkinge wél in de kerspellieste! Dumbar was indertied iene van de stadssiktaorissen van Deventer. Hi'j hadde de beide oorkonden in huus, dus daor kon hi'j over beschikken. Ok van zien wark hebben de Oost-Stellingwarver geschiedschrievers gien kennis had, eers hadden ze beter weten. Singeliers is nog dat Dumbar 1732 ok de tekst van de deur de bisschop zegelde oorkonde geft, al lat hi'j de tekst vot van de inlaste arbitrageoorkonde, daor hi'j in voetnote (c) op blz. 39 van et 5e heufdstok van zegt: "Het overige van dezen Brief hebbe ik kortheits halve agtergelaeten, om dat die reets is bygebragt". Hoe kwam Dumbar an de tekst van et inleidende en ofslutende pat van de bisschoppelike oorkonde? Was die oorkonde destieds nog in Deventer, of zol (ok) hi'j bi'jveurbeeld Schwartzenberg bruukt hebben? Mar ja, bi'j Schwartzenberg hadde et him toch opvalen moeten dat Langedieke en Makkinge daor niet in stonnen. Now, genoeg d'r over op dit plak.

D'r is nog een bron die de Stellingwarver historici ontgaon liekt te wezen. Ik doele op Arent toe Bocop 158?. Op blz. 479 van de drokte uutgifte wo'n de kerspels uut de arbitrageoorkonde opnuumd. Hi'j maekt d'r wel wat een pottien van, mar nuumt toch "Langhelick". Makkinge ontbrekt liekewel.

As laeste. Op nog een peer plakken in oons laand vien ie in oolde archieven boeken mit ofschriften van de oorkonden angaonde 1408. In die ofschriften wo'n Langedieke en Makkinge wél nuumd. Et eigenaorigste is toch wel dat ze in Stellingwarf nooit gien kennis kregen hebben van Berkenvelder 1983. Op blz. 161 van dat boek kuj' een slim uutgebreid regest vienen (nr. 798) van de oorkonde van 13-7-1408. Daor wo'n Langedieke en Makkinge in nuumd. Ok wodt nog nuumd dat et oorspronkelike exemplaor in Utrecht toehoolt. Nog es: feitelik hadde dit artikel niet iens schreven wodden hoefd...

(Veur de noten en de literetuur zie de volgende bladziede)

Noten

1. In de 'Nieuwe Ooststellingwerver' van 11-4-2007 wodde ommedaenken geven an de 'ontdekking' van et nuumd wodden van Langedieke en Makkinge in 1408.
2. Kotte beschrieving van de oorkonde. Perkement, 53 cm (bried) bi'j 70,2 cm (lang), waorvan tekst 46,5 x 34 cm. De tekst het 62 riegels, de letters bin bruun, grootkaans dat ze zwat west hebben. An de onderkaante een omslag mit de grootte van 8,5 cm; daor hangen v.l.n.r. de zegels an van:
- Stellingwerff: 7,3 x 7,3 cm., mit griffioen (?), licht beschaedigd, mit raandtekst en binnentekst. et zonuumde grootzegel.
- Schoterwerff en Oesterzemgerland

3. De kwessie Oostni'jberkoop/Makkinge komt hiernao, bi'j G.Mulder, nog even te spraoke.
4. In Oosterwijk 2006, blz. 54 lezen we now krek weer dat et mar de vraoge is of Langedieke bi'j de 12 kerspels heurde daor in 1328 spraoke van is!

Literetuur die nuumd is

Berkenvelder, F.C., *Zwolse Regesten*, II 1400-1425. Zwolle, 1983

Bocop, Arent toe, *Croenick der byscoppen van Uttert* ... [enz.], 158? (in et haandschrift ontbrekt et laeste ciefer). Drokte uutgifte van Het Historisch Genootschap. Utrecht, 1860

Boxhorn, M. Zueris van, *Nederlandsche Historie. Behelsende de Staat van de*... [enz.]. Utrecht, 1700

Dumbar, Gerhardus, *Analecta, seu vetera aliquot scripta inedita*. Daventriae, 1719

Dumbar, Gerard, *Het kerkelyk en wereltlyk Deventer*... [enz.]. Deventer, 1732

Mieris, Frans van, *Groot charterboek der Graaven van Holland*...[enz.]. Leyden, MDCCLVI

Mulder, G., 'De *"Duodecim Parochie"*', in: *Driemaandelijkse Bladen* jg. 21, 1969, no. 3

Muller Fz., S., *Catalogus van het archief der bisschoppen van Utrecht*. Utrecht, 1906

Muller Fz., S., *Regesten van het archief der bisschoppen van Utrecht* (722-1528), deel II. Utrecht 1918

Oosterwijk, T.H., *De vrije natie der Stellingwerven*. Assen, 1952.

Oosterwijk, T.H., *Notities uit de Geschiedenis van de Ooststellingwerfse dorpen*. Oosterwolde, 2006 (4e drok)

Popping, J.H., *Schetsen uit Friesland*... [enz.]. Wolvega, 1892

Popping, J.H., *Geschiedkundige aanteekeningen over de Stellingwerven en omstreken*. Oosterwolde, z.j. (veurwoord mit et jaor 1920)

Schwartzenberg en Hohenlansberg, G.F. thoe, *Groot Placaat en charter-boek van Vriesland*, deel I. 1768

Steensma, R., *Het klooster Thabor bij Sneek en zijn nagelaten geschriften: een inleiding en inventarisatie*. Liwwadden, 1970

Worp van Thabor (Worperi Tyaerda ex Renismageest), *Chronicorum Frisiae, 4e boek* (in et Nederlaans). Begin 16e eeuw; d'r bin een protte ofschriften van in verschillende biebeltheken. In drok verschenen as uutgifte van et 'Friesch Genootschap'. Liwwadden, 1850

van de redaktie

Zin of Onzin

Op oonze vraogstelling van de veurige keer over de zin of onzin van schoelnaemen kregen we twie reakties binnen. De eerste is die van Jan Koops uut Oosterwoolde:

Godfried Bomans zee al: 'As ik riek wodden wol, dan zo'k een schuin boek schrieven en d'r daornao onder een schoelnaeme uut alle macht tegen tekeer gaon!'
Schoelnaemen wo'n vaeke bruukt om de eigen identiteit niet priesgeven te hoeven.
In et veurbeeld van Bomans is dat omreden et meer opsmit, mar toegelieke omdat et aanders uutkommen zol dat d'r bedrog in et spul is.
Beidend een reden die naor mien idee oneigenlik is. Oneigenlik, omdat 'schoelen' toch inhoolt daj' je tegen een bedrieging bescharmen moeten. Et woordeboek geft daor allemaole veurbeelden van: schoelen veur regen, een donderbujje en zoks wat.
Dat bin dus bedriegings van buten.
Et veurbeeld van Bomans is juust die butenwereld bedonderen, dus 'bedriegen'.
Minder verwarpelik bin donkt mi'j de artiestenaemen die vaeke anneumen wodden deur zangers of akteurs die van heurzels een minder mooie naeme hebben, een naeme die niet echt 'bekt' in et artiestewereltien. Of vienen jim Teun Eikelboom mooier as Tonny Eyk?
En tekeners die cartoons maeken, daorvan is et netuurlik te begriepen dat zi'j een kotte naeme annemen die bi'j elke plaete zet wodden kan.
Daoromme tekent Harry Lammertink onder de naeme Yrrah, een omkering van zien echte veurnaeme.
Wel vaeker kuj' de echte naeme weerommevienen in de schoelnaeme.
Rutger Kopland, de psychiater en schriever, hiet aenlik Rutger Hendrik van den Hoofdakker.
De echte aachternaeme is hier deur een synoniem vervangen.

Dit soorte van schoelnaemen kan 'k wel inkommen.
Onbegriepelik in eerste instaansie is et dat de belangriekste warken van Sören Kierkegaard, de Deense filosoof, schreven binnen onder pseudoniemen. Hi'j bruukte wel twintig aandere naemen as zien eigen mooie aachternaeme (diej' vertaelen kunnen mit Van 't Hof, Hofstra of Kerkhofs).
Et was een depressief mannegien, dat zal wel de reden west hebben dat hi'j niet veur zien eigen naeme uutkwam. Now, kan 'k ok wel inkommen dan.
Bekend bin ok de schoelnaemen van kolumnisten.
Op et wark (waor ik verplicht inloggen moet mit de gebrukersnaeme JAKO04) hadden wi'j zoe'n schriever veur et bedriefstiedschrift die de prachtige naeme 'Waldrik' bruukte.
En in de NCRV-gids wodt de wekelikse kolumn 'Waar woont G?' schreven deur A.V.
Toch kan 'k me dat wel veurstellen: een kolumn is vaeke een scharp schreven stokkien mit uutspraoken die veur een tal meensken vusen te veer gaon kunnen. De inzunnen stokken blieven dan ok niet uut. En dat maekt et neffens mi'j juust levendig om zoe'n tiedschrift of kraante te lezen. Onder een schoelnaeme schrieven maekt dat schrievers daor niet persoonlik op anspreuken wodden kunnen. Dat maekt dat zi'j vaeke wat vri'jer binnen in et daeleschrieven van heur miening of stelling.
Ok kan 'k me indaenken dat meensken een schoelnaeme bruken bi'j een boek daor as zi'j zels of femilie (of vrunden en kunde van heur) d'r niet zo best ofkommen.
Aj' dan toch naor buten kommen willen zonder daj' daornao mit de nekke naokeken wodden, dan is een schoelnaeme een mooie meugelikhied.
Respekt moe'we daoromme opbrengen veur

meensken die zokke boeken toch onder eigen naeme publiceren.
Et laeste boek van Johan Veenstra is veur mien gevuul zoe'n boek. Dat lat onverlet wa'k d'r zels van viene, trouwens.
Pattie meensken zollen et niet andust hebben en zette heur eigen naeme d'r boven.
Ik daenke dat et bewust of onbewust tóch een meesterzet west het.
Veenstra het daor een tal vliegen toegelieke mit pakken kund.
In ien keer is daor de volledige 'coming-out'; veur meensken die et nog niet wussen – zi'j kun d'r niet meer omhenne.
Butendat bin d'r niet veur niks een peer drokken aachtermekeer anmaekt.
Zol Piet de Boer of Jan Jansen et schreven hebben – et kan wezen dat de oplaoge niet boven de 250 uutkommen was. Ok een centekwestie dus. Et liekt een betien op et veurbeeld van Bomans; mar mit ien groot verschil: Bomans zol zien eigen boek onder pseudoniem weer ofkraeken.
Veenstra schreef onder eigen naeme een (neffens sommigen 'schuin') boek en lat dat ofkraeken over an aanderen. Now vaalt dat ofkraeken, docht ik, wel wat toe. En ik geleuve dat et him zels ok mitvalen is. En (de dadde vliege) mit deur dit boek zal hi'j daenk ik wat vaeker nuugd wodden om te vertellen.

Op internet wo'n ok vaeke 'nicknames' bruukt as schoelnaeme. Meensken die deur internet an de man of vrouw kommen willen die zetten nooit heur echte naeme d'r onder en bruken ok vaeke een twiede e-mailadres waor heur eigen naeme niet uut ofleided wodden kan, zo het uut onderzuuk blieken daon.
En aj' ansichtkaorten van disse streek kopen willen dan koj' op internet Stellingwarvers tegen onder naemen as 'tolman', 'tezoek' en 'stellingwarf'. Aj' et wereltien een betien kennen, dan weet ie wel wie as dit binnen, aanders koj' d'r niet zo vlogge aachter. Onschuldig bruken van schoelnaemen is dat.

Now, a'k zo alles nog es overdaenke, dan vien ik alliend et bruken van een schoelnaeme verkeerd, as dat daon wodt op de wieze zoas Bomans et veurstelde.
Alle aandere vormen bin, donkt mi'j, onschuldig en zit niks kwaods in.
Laot ik daoromme mien stokkien ofsluten mit zoe'n aachternaeme die kammeraoden mi'j gavven op schoele en die een omkering van mien echte aachternaeme is:
Spook

De twiede reaktie komt van Wiebe Nijboer uut Liwwadden:

Mit schoelnaemen had ik een dubbele relaosie, een passieve en een aktieve. De passieve overkomt je, die hej' niet in de haand. Mar ik hebbe d'r een hoop wille om had, dat in 'Het Weekblad Bokwerder Belang' (van Rink van der Velde) regelmaotig een aktief persoon veurkwam mit een schoelnaeme die dudelik op mi'j sleug.
Zels schreef ik geregeld artikels in de *Liwwadder Kraante* onder eigen naeme. Mar veur ien artikel over 'Frieslaand over 20 jaor' bruukte ik een schoelnaeme. Dat dee ik, omdat ik bestaonde situaosies en personen (onder schoelnaeme) een betien op de hakke nam...
Doe ik een poze gien artikel opstuurde, belde de LC-heufdredakteur dat ik weer es wat schrieven mos. Zoks stimuleert.

Veur *De Ovend* heb ik een peer jaor 'fiktie' schreven, onder een schoelnaeme. Dat laeste dee ik, omdat ik twiefels hadde over de kwaliteit van de verhaelen. Et was dudelik gien literetuur en dus mos mien naeme daor niet mit associeerd wodden. Mien verhaelen kwammen niet boven et gemiddelde Ovendnivo uut. Reakties kwammen d'r niet, gien negatieve en gien positieve. En et is ok nooit literetuur wodden. Ik besleut om d'r mar mit op te holen; gieniene wus van mien besluut. Inkeld spoekte et anvieteren van de heufdredakteur in mien aachterheufd. Mar Johan belde niet. En Pieter belde ok niet. Aende van een schoelnaeme!

Of komt d'r ooit nog es een artikel over 'et Stellingwarfs en de Schrieversronte over 20 jaor'?

Veur 1 juli willen we graeg weten wat jim de zin of onzin vienen van et vertaelen van mit naeme Nederlaanse teksten. Daorbi'j doelen we op teksten (gedichten, verhaelen, romans en gao mar deur) die al in drokvorm verschenen binnen. Het et dan zin om zoks nog in et Stellingwarfs te vertaelen of is et juust aorig om deur et vertaelen een 'eigen' kleur an et oorspronkelike wark te geven?

Krummelties

Longerlaand - *Van Peter Hiemstra en Johan Veenstra*

Op vri'jdagaovend 13 juli verschient van Peter Hiemstra en Johan Veenstra et boek *Longerlaand*. Et gaot om een biezunder, gezaemelik projekt daor de beide manluden een peer jaor an warkt hebben. In *Longerlaand* kuj' genieten van prachtige gedichten van Johan Veenstra en ofbeeldings van al even mooie keunstwarken van Peter Hiemstra. De beide manluden hebben heur daorveur inspireren laoten deur, in heur ogen, speciaole plakken in de Stellingwarven. Van die plakken bin trouwens deur Sijtze Veldema foto's maekt die ok in et boek te vienen binnen. Veur de vormgeving van dit boek is de bekende vormgever Gert Jan Slagter antrokken.
Longerlaand verschient an de veuraovend van *Eupen Stal*, de jaorlikse keunsttentoonstelling in Berkoop. Et wark van Peter Hiemstra en Johan Veenstra is gedurende *Eupen Stal* te zien in et gebouw van de Stellingwarver Schrieversronte, van 14 juli t/m 12 augustus. *Eupen Stal* is in die vier weken alle daegen los, middags van 1 ure tot 6 ure.
In et augustusnommer van De Ovend is d'r veur disse schitterend uutvoerde uutgifte meer ommedaenken. *Longerlaand* gaot € 15,00 kosten.

Minimasterclass mit Piepmoes

Op 22 en 23 juli orgeniseert Muziek op stapel – Stapel op muziek in Berkoop een Masterclass liedkeunst. De Masterclass wodt geven deur Christa Pfeiler en liedbegeleider Rudolf Jansen, die et gebeuren eupenen mit een koncert op de zundagnaomiddag. Aovens beginnen dan de eerste eupenbaore lessen daor drie jonge duo's an mitdoen. Maendagmorgen gaon de lessen veerder en aovens wodt d'r een koncert deur de leerlingen geven. Dit gebeurt allegere in de mooie karke van Berkoop, de lessen bin buten op een videoscharm te volgen.
In saemenwarking mit de Schrieversronte orgeniseert Muziek op stapel – Stapel op muziek een minimasterclass veur jonge kiender van 4 tot 9 jaor Kiender uut Berkoop, kiender van bezukers an de Masterclass in de karke, en kiender van toeristen kun daor an mitdoen. De minimasterclass is in et gebouw van de Schrieversronte, en begint morgens om 10.30 ure. Om 11.45 is d'r dan op et plein aachter et gebouw een echte uutvoering deur de kiender De minimasterclass wodt verzorgd deur o.e. Femmie van Veen uut Hooltpae

Van de redaktie

Tomke veur de twiede keer in et Stellingwarfs

Begin meie verscheen bi'j de Stellingwarver Schrieversronte de twiede edisie van de serie Tomke. Tomke is de naeme van een leesbevodderingspergramme veur peuters in Frieslaand, dat in een saemenwarkingsverbaand deur een tal instellings orgeniseerd wodt. Veurig jaor verscheen et Tomkeboekien veur de tiende keer in et Fries en veur de eerste keer in et Stellingwarfs. Dat d'r ok een edisie in et Stellingwarfs verscheen kon deurdat d'r een goeie saemenwarking op gang kwam tussen de Afûk in Liwwadden en de Schrieversronte in Berkoop, en deurdat de Kring van Bercoop die eerste keer financieel meugelik maekte.
Et boekien vertelt over et joongien Tomke, dat mit et hontien Romke en Kornelia de kangeroe een protte aeventuren beleeft. Die aeventuren liggen dichte bi'j de belevingswereld van kleine kiender, best wel es een betien spannend, en best wel es een betien ondeugend. De verhaelties wo'n meerstal schreven deur Riemkje Pitstra en Auck Peanstra. De prachtige, kleurige illestraosies bin van Luuk Klazenga en Marijke Klompmaker. De vertaeling in et Stellingwarfs wodde dit keer verzorgd deur schriefster Sjoukje Oosterloo uut Gersloot.
Et wodde verleden jaor deur de ukkespeulplakken in Stellingwarf biezunder op pries steld, dat alle ukken een Stellingwarver Tomkeboekien ommenocht kregen. Et is een prachtige meniere om kleine kiender mit et Stellingwarfs in de kunde kommen te laoten, of om, as et heur thuustael is, et gebruuk d'r van veerder te ontwikkelen.
De Stellingwarver Schrieversronte vint dit projekt van groot belang en is van doel om d'r veur te zorgen dat Stellingwarver Tomke alle jaoren veur alle ukken beschikber komt. Daornaost liggen d'r veur disse leeftiedsgroep nog een peer manuskripten klaor, waorvan iene in elk geval in 2008 in drokvorm verschienen zal.

Uut: *Tomke*

De diere-ambulance

(*Auck Peanstra, vertaeld deur Sjoukje Oosterloo*)

D'r ridt een biezundere auto deur de straote.
'Een ziekenauto!' ropt Tomke.
'Dat is gien ziekenauto,' zegt Kornelia.
'Dat was een diere-ambulance, een ziekenauto veur dieren.
'Mag ik d'r ok es in?' vragt Romke.
'Nee, die is alliend veur zieke dieren.'
Romke wil zo graeg in de diere-ambulance. Mar Romke is niet ziek.
Inienen ropt Romke: 'Oe, au, mien boek! Ik heb zoe'n boekzeerte. Au. au.'
'Wat moe'we doen, Kornelia!' zegt Tomke bange.
'De diere-ambulance bellen,' goelt Romke.
'Toe vlogge. Au, au!'
Dan zegt Romke niks meer. Hi'j het de ogen dichte.
'Oh, Romke is flauwvalen!' ropt Tomke.
'Ik bel de diere-ambulance,' zegt Kornelia. 'Die is nog niet zo veer vot. Romke

moet votdaolik naor de dokter.
'We kommen d'r an,' zegt et vrommes van de diere-ambulance.
Al vlogge stopt de ambulance veur de deure. Twie meensken kommen de kaemer in. Ze hebben een beddegien in de hanen. Daor leggen ze Romke op.

'We zullen him votdaolik naor de dokter brengen'
Ze schoeven et beddegien in de auto. Tomke mag ok mit, hi'j mag bi'j Romke zitten. En Kornelia mag veurin, bi'j de sjefeur. De deuren gaon dichte, de auto ridt vot. Dan dot Romke de ogen eupen.
'Is et zwaailocht wel an, Tomke?'
'Romke,' lacht Tomke. 'Bi'j' weer wakker! Hoe is et now mit je boek?'
'O goed, heur. Ik heb gien zere boek.'
'Mar ie bin toch ziek, Romke? Ie bin flauwvalen!'
'Dat was mar een grappien. Mooi hen, Tomke, now zitten we in de diere-ambulance. Waor gaon we henne?'
'Naor de dokter,' zegt Tomke.
'Naor de dokter?' ropt Romke luud. 'Mar dat wil ik niet! Ik wil d'r uut!'
De meensken van de diere-ambulance heuren Romke blaffen. Ze zetten de auto stille.
'Wat is d'r mit Romke?'
'Ik bin niet ziek, et was mar een grappien'
'Een grappien? Mar dat kan niet. Uut de ambulance weg. En rap wat!'
Romke, Tomke en Kornelia moe'n naor huus lopen.
'Wat bin ie een dikke boef, Romke,' zegt Tomke.
'Zoks meug ie nooit weer doen'
'Okee,' blaft Romke vrolik.
'Mar we hebben lekker toch in de diere-ambulance zeten!'

Sund een posien is Martin Oostra van Wolvege doende mit et schrieven van verhaelties veur kiender op basis van et Oolde Testement. Martin het d'r al een goeie dattig schreven en is now an de gang mit verhaelties op basis van et Ni'je Testement. Et doel is dat d'r van al die verhaelties op termien een boekien uutgeven wodden zal deur de Stellingwarver Schrieversronte. As lezers van De Ovend kun jim now al vast een peer van de verhaelen van Martin Oostra lezen, of veurlezen!

MARTIN OOSTRA

GOD MAEKT MOOIE DINGEN

(uut et scheppingsverhael; no. 1)

Aj' op bedde gaon en ie kieken deur et slaopkaemerraempien naor de locht, dan hej' kaans daj' de maone zien, en de steerns.
Hiel lange leden was d'r gien maone, en d'r weren ok gien steerns.
Nee, d'r was nog iens gien zunne om oons locht te geven.
De locht was donker en leeg, d'r was hielemaole niks.
Kiek es naor al de meensken om jow henne.
Jow grootoolden, jow heit en mem, jow breur, jow vrunden.
Hej' ok dieren thuus?
Een katte, een hontien, of een knienegien?
Hiel lange leden weren d'r nog gien meensken, en ok gien dieren.
Doe zee God: 'Ik gao mooie dingen maeken'.
Hi'j maekte de zunne.
De zunne kuj' vergelieken mit een grote laampe.
Hi'j maekte ok de maone.
En de steerns.
De steerns kuj' vergelieken mit allemaole kleine lochies.
Hi'j maekte voegelties, honties, en knienegies.
Hi'j maekte alle dieren.
Alle dingen diej' zien kunnen op 'e wereld het God maekt.
De zunne, de maone, de steerns en de dieren.
Mar ok et waeter en et laand mit bomen en bloemen.
Vien ie oonze wereld niet hatstikke mooi?
God het alles veur oons maekt.
Dit kan alliend God.
Bedaankt God veur disse mooie wereld.

MARTIN OOSTRA

ADAM EN EVA

(uut et scheppingsverhael; no. 2)

Now was d'r nog een aander perbleem.
D'r mos toch iene op al die dieren passen.
En ok op et laand mit al zien mooie bomen en bloemen.
D'r mos toch iene wezen om God te helpen.
Iene die goed veur de wereld zorgen kon.
God hadde een plannegien bedocht.
Hi'j maekte een man en nuumde him Adam.
Adam mos God helpen.
Adam gaf naemen an alle dieren.
Mar Adam vuulde him alliend.
En dus bedocht God nog een plannegien.
Hi'j maekte een vrouw en nuumde heur Eva.
Eva moch Adam helpen, en ze weren slim gelokkig mit mekaander.
Ze woonden in een mooie tuun, die God maekt hadde.
Ik daenke dat dit de mooiste tuun op 'e wereld was.
Laeter het God nog meer meensken maekt.
Hi'j maekte jow heit en mem.
Al jow vrunden.
Hi'j maekte jow en mi'j.
Daankjewel God dat jow mien heit en mem maekt hebben.
Daankjewel God dat jow al mien vrunden maekt hebben.
Daankjewel God dat jow mi'j maekt hebben.
Daankjewel God dat jow zo goed binnen.

Lily Köhler

Liefhebben

Eindelik zuuk ik heur es op, mien tante Jopie. Ze is gien echte tante van me, heur, mar jaoren herwerts het ze naost oons woond. Ze is verhuusd naor een klein husien en perbeert om daor zo gelokkig as mar kan heur oolde dag deur te brengen.
De zunne tovert heur oppoetste snuusteri'jen, die op 'e schostienmaantel staon, omme tot waore jewielties en de ruten blikkeren zo, da'k gieniens zien kan dat ze in de sponnings zitten. De thee stiet al klaor en van de grote schaole mit koekies mag ik krek zo vule eten as da'k mar wil.
Mit heur bienen op een stoel en de poes op 'e schoot kikt tante Jopie me an.
'Wat is et hier netties,' zeg ik bewonderend.
'Te,' geft ze lachend bescheid en veegt zó, mit iéne hael, alle krummelderi'je van heur boezem op 'e vloer.
'Wat doej' now toch?' vraog ik veraldereerd.
'Het Adriaan doukies ok weer wat te doen. Sund hi'j mit pensioen is en in et grote gat valen is, doe ik disse vreselike dingen. Slecht, hen?'
'Ja,' zeg ik en zie omke Adriaan weer veur me. Brillegien op, de hieltied doende mit van alles en nog wat, en wissezekers is hi'j van doel om tegere mit zien vrouw de 120 jaor te haelen.
'Tja kiend...,' zocht tante en krigt een wat stoerse uutdrokking op heur gezicht.
'Doe hi'j deur kreeg dat hi'j zien leven mar niet allienig verdoen kon mit vissen en kuieren, was hi'j niet meer te genieten. Alderdeegst wol hi'j da'k as een schoelemaegien aachter him anlopen gong, mar dat vertikte ik. Hi'j begon him overal mit te bemuuien. 'Jopie... ie moe'n de eerpels niet mit zovule waeter opzetten, dat is slecht veur de vitemienties.'
'Oh ja?' reup ik. 'Ie leven toch nog? Of bi'j' seins al dood?'
De ere dag was et: 'Jopie... ie moe'n toch es wat vaeker mit de stofzoeger aachter de buffetkaaste kommen. Daor lag me vandemorgen toch een bulte smerigens!'
Doe hi'j op 'e dadde dag tegen me zee da'k me gruun en geel schaemen mos omreden ik smerige flessen, waor aj' staosiegeld op kriegen, in de supermark zo mar op de lopende baand gooide, kon 'k him wel doodslaon.
Ik heb et niet daon heur, mar ik wol et wel! Jopie, now kuj' twie dingen doen, docht ik bi'j mezels. Of ik maek de laeste jaoren van mien leven reboelie mit die man, of ik doe hielendal niks meer.
Veur et laeste heb ik keuzen. Ik bin hier op disse stoel zitten gaon en ik heb gien slag meer uutvoerd in et huusholen. Hi'j kan et toch allemaole beter as ik...'
'Tante Joop,' perbeer ik hulpverlienerig bezorgd. 'Dat is niet goed veur je, heur, jow moe'n wel in beweging blieven.'
De deure giet eupen en oom Adriaan komt de kaemer in. Blozend en vol levenslust.
'Goeie!' ropt hi'j me vrolik integen. 'Aorig daj' d'r binnen!'
Hi'j zet de volle bosschoppetasse op 'e taofel, snuuit wat in de kaemer omme en komt gezellig bi'j oons zitten.
'Pak mar thee,' geft tante Jopie him pinnig odder.
Volgzem schinkt hi'j een paantien thee in veur himzels en nemt een koekien.
Inienen zicht hi'j de krummen liggen op de vloer. Tante Jopie volgt zien blik mit aorendsogen. Zonder ok mar een spoor van argernis komt oom Adriaan weer in de bienen, haelt een klein stofzoegertien uut de keuken en zoegt de krummen op. Wiels hi'j op zien kni'jen ligt kikt hi'j mien tante lachend an.
Daornao ropt hi'j overdreven luud: 'Jopie... ik heb je lief!'
Op et gezicht van mien tante Jopie verschient een briede glimlach.
'Zeikerd,' gnist ze bleu.

DÁT VIEN IK NOW EEN MOOI BOEK

Bert Schapelhouman

Doe ik zeuven jaor oold was moch ik al boeken lienen van oonze heufdmeester van oonze legere schoele in Buil, meester Mulders. Hi'j wus dat ik graeg lezen moch. Meester Van de Werf las oons veur uut et boek van Dik Trom. Van die prachtige verhaelen kon ik mar gien genoeg kriegen. Ik vreug de meester as ik die boeken ok lienen mocht. Mien moeke was d'r slim bliede mit da'k zo mooi wegdromen kon mit de boeken. De wereld gong veur mi'j eupen deur de boeken van meester Mulders, mar ok deur zien schilderen. Wat een geheimen en kleuren kwammen d'r an et locht. A'k bi'j et roggeveld langes leup en de bluuiende korenbloemen golfden zachies in de wiend, dan zag ik in gedaachten Jehannes Mulders mit zien schildersspullen drok an 't wark om mit kleur de bouw en et zaod op hadboard vaaste te leggen.

Mar wat is een mooi boek? Een boek daj' hebben moeten, et lezen en nog es lezen omdat et grote indrok op je maekt. Ie wo'n daor slim vertrouwd mit. Et wodt as een kammeraod. De boeken van A.M. de Jong, een trilogie over et leven in Limburg, een Vlaams boek: Wannies Vestegge en netuurlik Uncle Toms cabin en Huckleberry Finn van Mark Twain.

Van meester Mulders kreeg ik op 17 november 1944 *Door de Bron* van Cyriel Brusse. Et is een boek mit kotte verhaelen over de Eerste Wereldoorlog, die as een hadde storm raosde over zien geliefde Vlaanderen.

Kot nao de oorlog warkte ik in Grunningen bi'j de Arrondissements Rechtbaank. Daor gongen we mit alle passeniel van de griffie en de rechterkommissaoris, mr. Glastra, naor de tentoonstelling van et wark van Vincent van Gogh. Ik was slim van 't stok van disse prachtig mooie schilderi'jen. Mr. Glastra vertelde mi'j alle biezunderheden van een protte schilderstokken. Van die dag of is lezen over schilders en heur wark niet meer weg te daenken in mien leven. Alle zaoterdaegen gong ik naor de grote boekhaandels. Daor bin ik aorig wat uren zute mit west. De Slegte in de Herestraote was ok een goed punt. Daor he'k vaeke mien laeste buuscenten uutgeven. An et aende van de maond ha'k dan niks meer te verspiekeren, mar ik kon dan wel lezen. De honger naor meer weten willen was dan even over. Vaeke bleef ik lezen tot diepe in de naacht. Meerstal las ik et boek in ienkeer uut.

In Kannede kwam ik in de kunde mit de boeken van Pierre Berton: *Klondike, the last goldrush* en *The wild frontier*, *Marching as to war*, *Canade's turbelent years 1899-1953*. Jaoren laeter, in Californië, kon ik mien hatte ophaelen in de protte mooie boekwinkels daor. Alle maonden bin ik daor now nog uren te vienen. De boeken van John Steinbeck mit de *Grapes of Wrath* en *America and the Americans* bin recht uut et hatte schreven. We bin al drie keer in et ni'je John Steinbeck-museum in Salinas west. Al zien boeken bin daor te koop, ok de boeken van James A. Michener over Texas en Mexico bin slim de muuite weerd.

In de jaoren zestig en zeuventig gongen we vaeke naor Nederlaand en struunden we geregeld omme in de boekhaandels in Drachten, Wolvege, Oosterwoolde en Amsterdam. We gongen dan weeromme mit een koffer vol boeken. Vremd gevuul aj' daor midden in de naacht boeken lezen over Berkoop en de Stellingwarven. Dan bi'j' weer jaoren weeromme in de wereld van 1935-1953. Wat bin d'r een protte mooie boeken in mien

boekekaaste. Honderden. De boeken over de Twiede Wereldoorlog, omdaj' weten willen wat Duutslaand dee mit Hitler an et roer. Wat had hi'j daon mit zes miljoen joden en al die aanderen. Een bloederige lieste mit slaachtoffers. De boekeserie van dr. L. de Jong geft daor goed zicht op. Ok he'k boeken over de stried rond Stalingrad mit miljoenen dooie Russen en hoe de Duutsers daor votstuurd binnen.
An de boeken over keunst, mit naemen van Rembrandt, Van Gogh, Vermeer, Winslow Homer, Van Dyck en Aivazovsky beleef ik nog altied een protte kiek- en leesplezier.
As laeste nuum ik de boekeserie van W. en A. Durant, *The story of civilization.* Wat is dat zeldzem mooi en leerzem. De tael begint veur je te leven. Ik kan nog wel veerder gaon, mar ik heb in de reken dat Kannedeze en Amerikaanse schrievers niet veur et griepen liggen in de Stellingwarven. Now ik wat oolder bin, gebeurt et vaeke da'k mit een boek in de makkelike stoel in slaop vaal en dan wakker schrik, verbaosd om mi'j henne kiek, et boek dichte slao en op bedde kroep. Binnen vuuf menuten droom ik dan al weer over iene van mien prachtige boeken die mien leven kleurden. Ik zie et allegeer nog een keer veur me mit de mooiste meziek, lichtkaans van Bocelli.
Ik kan wel buten de tillevisie. Geef mi'j mar een mooi boek of *De Ovend.* Die wodt hier ok mit plezier lezen. Dat is nog iene van mien broggies mit de Stellingwarven en Nederlaand.

Titia Dorine Bijwaard

Straolende zunne over oons dörp

Mien stee is in Ni'jtriene. Et mooiste dörp in de Stellingwarven. Mar wat veur een dörp is et now? De meensken die as d'r wonen weten et bi'jtieden zels niet meer.
Et dörp veraandert hadder as we willen. Wi'j hebben et zels niet meer in hanen, bin overleverd an de plannen van de burgemeester. An de iene kaante willen ze dawwe een netuurrisservaot blieven, mar an de ere kaante moe'we 'broezen' gaon, meensken uut Hollaand antrekken.
Mar de meensken uut Hollaand die d'r al binnen, bin ok de muuilikste. Zi'j bin hier ommes kommen veur de rust. Dat stikt de oolde Ni'jtriensters in et hatte. Wat now rust, rust hej' aj' wegraeken. In Ni'jtriene mos iederiene warken om te leven. Warken in et riet, of in de veenderi'je. Aanders zink ie vot in et moeras.
De kraggen, de rietlanen en et waeter van de trekgatten, de Scheene en de Lende bin meraokels mooi in oons dörp.
Mar wi'j leven d'r wel middenin, niet d'r naost. Leven wi'j d'r vandaege-de-dag dan nog wel in? De netuur is van Staotsbosbeheer. Ie meugen d'r niet dwas deurhenne lopen, allienig op de paeden. En aj' haost hebben dan hej' gelok: straks kuj' mit honderd kilemeter in et ure aachter de burgemeester anrieden deur de netuur henne. Mit een betien gelok ziej' nog een wink van de zunne die altied mit goolden straolen over Ni'jtriene schient. Now bin d'r misschien nog een peer wolken in de locht, mar as et weerlaompien weerommekomt, zol de locht vast weer helder wezen. En dan gaon wi'j weeromme naor hoe of et vroeger was: Ni'jtriene in et moeras onder de straolende zunne.

Daisy Vliegenthart, bestuurskundige, Harm Evert Waalkens, lid Twiede Kaemer, Anne Doornbos, vz. Huus van de Taol en Frits Speetjens, vz. Het Brabants: in aktie op de streektaelkonfereensie, zie hiernao.

De (inter)nationaole streektaelkonfereensie die 25 meie deur de Stellingwarver Schrieversronte hullen wodde in 't Vlechtwerk, Noordwoolde, kreeg de naodrok op de riekdom an meugelikheden die d'r vandaege-de-dag binnen om de regionaole taelen en streektaelen veuruut te helpen. Perf. dr. Roeland van Hout van de Radboud Universiteit Nijmegen gaf eupening van zaeken over de plannen veur et Limburgs, Perf. dr. Hermann Niebaum van de Rieksuniversiteit Grunningen gaf zien weensen veur et onderzuuk naor et Nedersaksisch, de Grunninger onderwiesmeensken Riemke Bakker, Ina Bieze en Ingrid Drenth toonden de streektaelkaansen veur et volwassenonderwies en et onderwies in et Studiehuus, Eelke Goodijk van Cedin leut zien hoe et mederne drietaelig onderwies in et Friese Frieslaand warkt (Fries, Nederlaans, Engels), Henk Bloemhoff zette de streektaelinspannings en gemientelik streektaelbeleid in de Stellingwarven op 'e kaorte en zo was d'r vule en vule meer, onder et motto 'Streektaalbeleid: waartoe, waarheen en hoe!'. In et forum benaodrokten veural Harm Evert Waalkens (lid Twiede Kaemer) en Anne Doornbos (veurzitter Huus van de Taol (Drenthe)) de riekdom an kaansen en meugelikheden. Veur de fleurige slotnote zorgde de Sallaanse groep Muppett Stuff uut Zwolle. Fryske Akademie-man dr. Piet Hemminga prissenteerde de dag op een veurtreffelike meniere, en Bank Bercoop was de onmisbere sponsor. Meer op **www.stellingwarfs.nl**. *De lezings wo'n in een bundel uutgeven, krek as bi'j de eerste nationaole konfereensie, in Mestricht, veurjaor 2006.*

W.H. de Vries

Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j

Disse foto moet neumen wezen in de jaoren dattig vlak veur de meidaegen van 1940 in Berkoop, an de Wolgesterweg bi'j de boerderi'je van Anne Zoer en Zwaantje de Boer. Laeter woonde Veenhouwer op disse plaetse. De jongkerel op de treeplaanke van de auto is Dirk de Boer, die laeter op 'e Blomslaene in Wolvege woonde.
Oonze vraoge is as d'r een lezer is, die wet wie de militair is. Hi'j is dudelik bridregend en volgens de strepen op de onderaarm is hi'j korperaol of sergeant in et Nederlaanse leger west. Wie et wet, wil die d'r dan een tillefoontien an waogen? Alvast daank veur de muuite.

W.H. de Vries, Wolvege, tillefoon 0561-613102.

Oons hatte ligt bi'j jow hiepeteek

In et HATTE van de Stellingwarven staot al 105 jaor dé baank van de Stellingwarven. Wi'j kennen de regio van binnen en buten, en holen mit HATTE en ziel van heur specifieke eigenschoppen.

We weten wat d'r speult, we weten wie d'r leeft, omdat we d'r wonen, warken en de Stellingwarven sociaol verstarken. Wi'j hebben oons HATTE verpaand an de Stellingwarven, omdat we d'r krek as jow diel van uutmaeken.

'Wi'j hadden oons hatte verleuren an disse woning, mar wollen volledige zekerhied dat et ok financieel een prima plaetien wodden zol. Oonze financiële zaeken laoten we sund jaor en dag mit een gerust hatte over an Bank Bercoop. Zi'j praoten dezelde tael en weten waor ze et over hebben. Zo hoeven wi'j alliend nog mar te genieten van de rust en ruumte die we hier hebben.

Douwe en Hilda Dijkstra en de kiender
Julian en Daniella, Ni'jhooltpae

BANK BERCOOP

Bank Bercoop N.V. is een 100% dochter van Friesland Bank N.V.

Bank Bercoop,
de baank die jow tael praot,
hiet jow van HATTE welom

Bercoop, Tel (0516) 45 35 00 • Wolvege Tel (0561) 45 30 40